

شورا

ابونه بدلی : سنهك : ۴، آلتی آیلق ۲ روبله ۲۰۰ كاپك.
« وقت » برلن برگه آلوچیلارغه :
سنهك ۷، آلتی آیلق ۳ روبله ۸۰۰ كاپك در .

آدرس :

Редакция «ШУРО» Оренбургъ — R daction du «Choura» Orenbourg.

اورنبورغده اون بيش كونده بر چققان علمى و ادبى مجموعه در .
نومر ۵

مشهور آدمير والوغي حاردر

مامای

۷۸۲ — ۱۳۸۰

آلتون اوردا ده بيوك اختلال . مشهور قوليقوا محاربه سى . محاربه نك نتیجه سى .

جانى بك وفات اولديغى ايله (۷۵۸ — ۱۳۵۷) آلتون اوردا ده بيوك بر اختلال دورى باشلاندى . چنگز نظاملى نسه قدر فاتىغ ومعيشت كه موافق ايسه ده جناب اللهنگ اوزينه گنه معلوم اولان سببلى ايله حكومتلىر اوستنه بعض وقت كيساكن كمش فالج خسته لگى قيبلىندن بر آفات كيلور . حتى بويله حاللر اوشبو مدنيت عصرنده مدنى حكومتلرده هم كورلوب طورله در .
روس مؤرخلرينك خبرلرينه اشانمق

جائز ايسه جانى بك خان كنديسى ده اوشبو اختلال قربانى اوله رق دنيا دن كچمشدر (۱) . هر نه ايسه جانى بك خان وفات اولديغندك اوزينك ارغلى بيردى بك ، دشت قپچاق نختنه چيقوب خان اولمشيدى .
فقط پوب بالالارى كوبسنچه دينسز وملا بالالارى يونسز اولديغى كى عقللى وعدالتلى اولان پادشاهلرنك ده بالالارى كوب وقت تدبيرسز و خيانت ظلم صاحى اولورلر .
(۱) صالايوف .

اعلان ایدوب شونلر اسمندن بربریله صوغشر
لر، بربرینی کوچلاب «سرای» غه کررلر
و بربرینی اولدرشوب طورلر ایدی.

۱۳۶۰ دن ۱۳۸۰ نچی گه قدر یکرمی
پیل مدتده ۱۴ عدد خان قوبلهمشیدی. بو
خانلرنگ اسملری آنچق صوفمش تنکه لرندن
گنه معلم اولور (۱).

اوشبو سبیلردن آلتون اوردای حکومتی
کوب قسملرگه آیروب، شونلرنگ برنده مامای
اجتهادی ایله نصب ایدلمش عبدالله خان اسمندن
حکومت یورتلنده در و بونی یورتوچی ده مامای
میرزا ایدی.

مامای

مامای، تمان باشلغی اولوب (۱۰۰۰ عسکر
باشلری آلتون اوردای نظامنه تمان دیه آتالور
ایدی) اختلال وقتنده کوب غیرت کوسترمش
بر ذاتدر. بیردی بک خاننگ قزینی آلوب
کیاوی ایدی (۲). عبدالله خان اسمندن ایش
یورتدیکی حاله مامای، حکومت تدبیرینی بتون
بتونه دیپورلک اوز قولینه آلمشیدی.

مسقوا کنازلگی ایچون «سرای» غه
یرلیغ آلورغه کلمش دیپمترینی مرید خان
اسمنده بری، یرلیغ و یروب ولادیپیرگه کناز
نصب ایتدی وشوگا کوره دیپمتری ولادیپیر
گه واردی. عبدالله خان اسمندن مامای
مذکور دیپمتری گه ویلیکی کناز مرتبهسی ایله
ایکنچی یرلیغ یبارمشدر. مرید خان بونی
ایشندیکنده ولادیپیر کنازلگی ایچون یرلیغ
ایله دیپمتری سوزدلسکی اسمنگ ایکنچی برینی
تعیین ایتدی. الحاصل بو کسبی نظامسز

Большая энциклопедія (۱)

(۲) ابن خلدون، ج ۵، بیت ۵۲۸.

ایشته اوشبو سبیلدن جانی، بیک کبی
آدمچیلکی کامل، شفقتی عام، مرحمتی شامل
اولان عالیجناب پادشاهنگ اوغلی اولان بیردی
بک خان ده قاتیغ کوکلی، ظالم و تندبیرسز بر ذات
اولوب (۱) اوزینگ اون ایکی عدد طوغمه -
سینی اولدرتمشدر (۲).

بیردی بک عصرنده روسلرنگ الیکسی
اسمنده اولان بر اولیالری «سرای» غه واروب
جانی بک خان خاتونی و بیردی بک خان آناسی
اولان تایدولا یانینه کروپ یورمش و روسلر
اوستونده اولان خراجلرینی کیهوتدرمشدر.

(بن بو خاتوننگ عن اصل روس قزی
اولوب، سرای ده اولان کوب فتنه لر ده مدخلی
اولدیغنی ظن ایدرگه تپپورم).

بیردی بک خان خانلق منصبده آز
مدت طوروب ۷۶۲ - ۱۳۶۰ تاریخده اختلال
سببندن اولدرلمشدر (۳).

مسقوا کنازی ایوان ۱۳۵۹ ده وفات
اولدیغی سببلی اوغلی دیپمتری، خان یرلیغی
آلور ایچون دیه «سرای» غه وارمش ایسه ده
خاننگ اولدرلدیکی وقت غه ارچرادیغندن
بر قدر مدتلر «سرای» ده قالمشدر.

بیردی بک خان وفات اولدیغی سببلی
صاین عائله سندن خان اولورلق کیسه قالما -
مشدر (۴).

نظام وانتظام بتوب هر طرفده اولان
توره لر اوزلری ایستدیکلری شهزاده لرینی خان

(۱) ابوالغازی، بیت ۱۷۶.

(۲) کارامرین.

(۳) صلا، یوف.

(۴) ابن خلدون توقتامش خاننی بیردی بک

خان اوغلی دیه کوچرسه ده الله اعلم بیردی بک تربیه
سندره اوسمش یا که اوگی اوغلی اولمشدر ظن ایدلور.

اما بلغاریلر صوغشمای بولا کله ایلله قارشو چیقدیله (۱).

۱۳۷۴ - ۷۷۴ ده ناؤغورد خاقلری مامای ایلچیلرینی ویانلرنه اولان ۱۵۰۰ اسلام عسکرینی بر سببس اولدرله، باش ایلچی اولان ساری آیقهنی بر قدر ایبدشله ایلله حبس ایتله. فقط ساری آیقهن ایبدشله ایلله حبس قاجوب چیقوب صوغشرغه کرشله و جهله سی شهید اوله (۲).

دشت قیچاق حکومتینگ تمام ضعیفلندکندن استفاده ایدوب، ضبط ایله ایچون دیه مسقواده بیوک کناز اولان دیمتری «بلغار» ولایتنه عسکر یبارده (۱۳۷۶-۷۷۸ تاریخده) اوشبو عسکر لک ایله قزان شهرینی محاصره ایتله، قزانلیر اتالر و صوکرده روسلرنک اتلرینی قورقتمق و اورکتک قصدیله دوهلرینی چیقارهله، فقط مغلوب اوله. بو وقت قزان شهرنده آسان (حسن) و محمود اسمنده اولان سلطانلر (۳) تصرف ایتله ایدی، قزانلیر اوشبو صوغش محاربه سینک مصرفی اولوق اوزره بیش بیگ روبله ویررگه مجبور اوله (۴).

موردوالرنک دلالتی ایل ۱۳۷۷-۷۷۹ ده مامای طرفندن، عربشاه اسمنده برسر عسکر مسقوا کنازی اوستنه کیلوب هجوم ایتله. فقط روس عسکر قچدیغندن عربشاه نیرغورد غه کیلوب آنی یاندره در.

(۱) استفادالخبارده اولان «الامیر حسن»

اوشبو اولسه کرک ج ۱ بیت ۹۳.

(۲) صلاویوف.

(۳) استفادالخبار جلد ۱ ج ۲۹-۳۰ بیتلرده اولان

قبر تاشی اوشبو ذات قبرینه قویلهش تاش اولسه کرک. بلغاردن قزانه کلوب وفات ایتمش اولور.

(۴) صلاویوف.

وترتیبسز اشله غایت کوب اولدیغندن خلقلر خان کیم ایدیکنی تعیین ایتمکن عاجز قالور لر ایدی. روس کنازلری آلتون اوردانک منقرض اوله چغی و اوزلرینک آنلر تصرفندن خلاص اوله چقلرینی ظن ایدرگه باشلادیلر.

۱۳۷۱ تاریخده میخایل توبرسکی اوردان غه واروب اولدیمیرده ویلیکی کنازک ایچون خان اسمندن یرلیغ آلدیغندن آنی خان طرفندن اوزاتا باروچی صاری خواجه کتوره در. فقط دیمتری مسکاووسکی قارشو توردیغی سببلی میخایل، اولدیمیرگه کره آلمیر. صاری خواجه اوزی مسقواغه واروب، دیمتریده قوناق بولوب، کوب هدیه لر آلب کبته درده «سرای» غه قایتدیغی ایله دیمتریینی مدح ایتله در.

بونندن صوگ دیمتری اوردانغه واروب مامایینی و خان سراینده اولان خاتونلرینی اوز طرفینه میل ایتدررگه موفق اوله در.

آلتون اوردان حکومتنده اولان موردوا خلقلرینی تاغای اسمنده برکناز و بلغارینیده فولاد تیمر اسمنده بر توره ضبط ایدوب اداره ایتمکلر ایدی (۱) اوشبو فولاد تیمر ۱۳۶۷ - ۷۶۸ ده نیرغورد ولایتنه هجوم ایتسه ده، آخرنده مغلوب اولوب، اوردانغه کتدی و آنده واردیغنده عزیزخان اسمنده بر ذات طرفندن اولدرلدی (۲).

۱۳۷۰ - ۷۷۲ یا که ۷۷۳ ده روس

کنازلرندن دیمتری بن قنسطنطین اوزینگ بر قدر متقلری ایله بلغارده کناز اولان آسان (حسن) اوستنه صوغش ایچون واردیلر.

(۱) استفادالخبارده ۱ نچی ج ۹۳ نچی

بیتده اولان «الامیر فولاد» اوشبو کیسه اولسه کرک.

(۲) صلاویوف.

عسکرينه هجوم ايدرگه سوز ويرديلر. اوشبو
اتفاق غه كوره ماماي عسكرى ايله ياغيلا
عسكرى ۱ نچى سنتابرده قوشولاچقلىر ايدى .
مسقوا كنازى ديميتري بو حالنى ايشتد
يكنده فوق العاده قورقوغه توشوب، بتون
روس كنازلرينى اتفاق وانحادغه دعوت ايتدى،
روحانيلر هر يوده خلقلارنى صوغش غه
دلالت ايدوب، ديملاب يورديلر حتى اولزلرى ده
عسكرو اولارق يازديلر.

وطن صاقلامق، ملت ودين گه خدمت
ايتمك وقتى يگى يتشدى ديه خطبهلر سويلر
اهالينى دعوت قيلورلر ايدى .

كنازلرنى بربلاشولرى و روحانيلرنى سعي
واجتهادلرى سببندن بربرى ايله صوغشوب
طورمقده اولان كنازلرنى كوبيسى برگه بيغو
لديلر، روحانيلر بر جان و برتن اولديلر .

ايشته اوشبو اتحاد و سوز برلىگى سايه
سند «قالومنه» شهرنده ۱۵ نچى آؤغوستده
يوز ايللى بيك (۱۵۰۰۰۰) عسكرو بيغولدى .
خالبوكه ديميتري بونىك يارومى اولسه ده پك
رضا ايدى .

عسكرا: «جانمى ويره من، وطن ودينمى
ويره پك دگامز!» ديه قچقرشولر، خلقلر ايسه
بونى كوروب آغلاشالر ايدى. ايمدى تاتارلر
تصرفنده يوز ايللى بيل طوردق، حاضرنده
بو ذلت و مسخره لكدن قورتلورغه تيوشلى،
ديه بربرينى يورا كلندرلر ايدى .

دون بيلغيسى بوينده ياغيلا عسكرينى
كوتوب ياتمقده اولان ماماي بو حالنى ايشتدى،
كندينىك آقچه برابرينه ياللامش عسكترلرينه
انابت ايتنه آلمادىغندن اشنى صلح ايله بترمك
قصدينه كردي و: «اوزباك خان و جاني بيك

دشت قپچاق عسكرى قايتوب كنديكلىرى
صوكت روسلر موردوالرغه هجوم ايدوب
كوب ضررلر ايتلر، اولدرلر واسير آلالر،
اياقلىرندن اوسدرا ب يوريلر وياندرلر (۱)
ايشته اولزلرينىك تبعه لرى اولان موردوالر انتقامنى
آلمق قصديله ماماي، كناز بيكچ اسملى بر سر
عسكرو قومانداسنده مسقوا كنازى ديميتري
اوستنه عسكرو بياره در . فقط ديميتري اشنىك
بويله اوله چغنى حساب ايتديكندن حاضرلنوب
طوره و ماماي عسكرينه قارشو چيقوب رزن
يرنده ژورثا صوى بوينده قارشو اوچراشولر .
۱۱ نچى آؤغوستده ماماي عسكرى ژورثا
صوندىن چيقوب روسلرغه حمله ايتلرده مغلوب
اولوب قاچارغه مجبور اوللر همده صودن كيرو
چيقولر نده صوغه باتوب پك كويلرى تلف
اولدر . اوشبو واقعه ۱۳۷۸ — ۸۷۰ تاريخنده
اولسه كرك .

قوليقوا محاربه سى

ماماي ژورثا محاربه سينىك انتقامنى آلور
ايچون قصد ايتسه ده ميسكندده اختلال اولديغى
وعسكرنىك فوق العاده تاراو اولديغندن بوگا
چاره تابماز ايدى . بو وقت اوزينىك كيكا -
شچيلرى چيت خلقلردن آقچه ايله ياللاب
عسكرو توزومك تيوشلى ايدىكنى بيان ايتديلر .
ماماي بوفكرنى موافق كوروب، چيركاس،
ارمن و جنويزلردن ياللاب عسكرو توزودى
و ۱۳۸۰ — ۷۸۲ تاريخنده ژولغه آرقلى چيقوب
حركت ايتدى . ژارونژا صوى بوينه كيلديكنده
ليطوف كنازى ياغيلا ايله برلكده روسيه
(۱) تلفيق الاخبار. ج ۱ بيت ۵۶۱ .

مئلنده آووب، بقلوب طورالر ایدی. دیمیتری، ایلکنن ژالینسکی قوماندده سنده بر قدر عسکرینی پوصوغه قویدیفندن اشنگ جای بئدیکی سببندن آنلرغه چبقارغه قوشدی. آنلر چقیوب مامای عسکرینه هجوم ایتدیلر، ایلکنن کوچزلنمش عسکرده بونلرنی کوروب غیرت که کیلوب دخی بر مرتبه هجوم ایتدیلر. مامای عسکر ایسه پوصودن چبقمش روس عسکرینی کوردیکلرنده یگی یاردم کلمش دبه ظن ایدوب، فاچارغه کرشهلر. روسلر بر قدر قوغوب فاراسهلرده اوزلریده صوگ حالدده اولدقلرندن یراق باره آلنی کورو قایتالر. دیمیترینی هوشسز اولدیغی حالده بحر وحلر آراسنده ایزلب تابوب آلدیلر. بو صوغش، اوشبو عصرلرغه قدر مثالی اولمامش صوغشلردن اولوب، ایکی طرفدن ایکیز بیگ جان تلف اولدی. حسابسز بیارلر، کنازلر قریان ایدلدی، آدم قانی اون چاقرم یرلرگه قدر ییلغه بولوب آقدی، دیپورلر. دیمیتری هر نه قدر عسکر تلف اولدی ایسه (دشمننی مغلوب ایتدیکی) ایچون شادلا نوب مسقواغه قایتوب کردی (۲۸ نچی سنتابرده) و دیمیتری گه اوشبو مناسبت ایله «دونسکوی» تیتولنی ویردیلر.

روسیه حکومتی طرفندن اوشبو صوغش یرینه ۱۸۴۸ نچی ییلده پامتنیگ سالندی و ۱۸۸۰ نچی ییل ۵۰۰ ییللیق یوبیلیسی اولدی. بر فرانس طرفندن یاصالش اوشبو محاربه روسی مسقواده کریهل سراینده اولنور.

مامای، خالص تاتار عسکر ییغوب تکرار جدی بر صورتده مسقوا ایله صوغشوق قصدیله اورداغه قایتوب کلدیکنده، ترقتامیش

خانلر زماننده اولان کبی خراجلرنی تمام ویرکزه بز قایتوب کیتهمز» دبه دیمیتری گه ایلچی یباردی. دیمیتری ایسه اوزینگ عسکر ینگ کوبلگنی و بونلرنگ اخلاصلرینی بیلدیکی سببندن مامای قویمش شرط اوزرینه رضا اولمای: «مامای ایله اگ صوگ کوریشدیکم وقت سویلاشد یکمز چه خراج ویررگه رضا بولامز» دبه جواب کوندردی. بوکا رضا اولمقنی مامای اوزینگ عزت نفسینه مناسب کورماد. یکندن اشنی اوزایتمادی.

روس خلقلری، روحانیلر تریلرینی آلوب چیقوب، خاتون وقلر، بالاچاغالر دیمیتری عسکرینی آغلاشوب، قچقرشوب قیامت علامتی کبی صورتده اوزاتوب یباردیلر. انچی سنتابرده کیلوب یته چکده یاغایلا عسکر مامای عسکر یانینه کلوب یتشه آلمادی، روسلر ۸ نچی سنتابر ۹ نچیغه قارشو توننده دون صوندن اوندیلر ودون یارنده اولان «نیپرادوف» ییلغهسی یاننده اورنلاشدیلر. روس عسکر اونی چاقروم قدر یرگه جایلدی. کوندز ساعت ۱۲ اولد. یغنده دشت قیچاق عسکرینگ «قولیقوا» Куликова» قوندن توشوب کیلدیکلری کورلیدی. ایشته اوشبو اورنده صوغش باشلا ندی. دیمیتری صف آراسنده: «ای قونداشلر! وطن وملتنی اونودمهگز، یا اولمز، یا که وطنزنی صاقلیمز!» دبه قچقروم یوررایدی. ایلك وقت تاتارلر غالب بولدیلر. اگ کوچلی صوغش مامای عسکرینگ صول قاناتنده بولدی. حتی روس عسکر ایله دون ییلغهسی آراسندن یوللرینی کیسارگه وقت یتدی. روسلرنگ جیاولی عسکرلری چابلقان ارلن

اوشبو محاربه كوني مذکور ياغايلا عسکری ۳۰ نہایت ۴۰ چاقروم قدر يتماي قالمشدر. اگرده صوغش بر کون سوکفه قالمش اوله ایدی، طبیعی ایکی عسکر برلشه چکر ایدی. ياغايلا عسکری يتماسون، ديميتري عسکرينک بتون قوتنی بترو ب يوللرينی اوزرگه نوبت يتد يکی صوگ، پوصودن چيقمش عسکرگه دخی یاروم ساعت غيرت کوسترمش اوله ایدی احتمال که غالب اولمش اولور ایدی.

اوشبو محاربه ده مامای عسکرينک مغلوب اولماسينه سبب ايسه ياللانوب کلمش جنویز وارمنيلر اولمشدر، بونلر يالگن آفچه ايچون کلدیکلرندن ارضرومده اولان شمشخ عبید الله مریدلری روشننده، فائده ويرمچک برده تاتار عسکرينک انهرامينه سبب اولمشدر.

مسقوا کناز لکيننگ قوليقوا صوغشندن کسب ايلامش فائدهسی تاتار عسکرينک مغلوب وروس عسکرينک غالب اولدیغی بر ساعتی کورمکدن عبارت اولمشدر. يوقسه ديميتري اوشبو محاربه ده اگ بيوک کنازلرينی غایب ایتدی و عسکرينک کوب قسمی تلف اولدی، وطنی همیشه آلتون اوردا همايه سنده قالدی، کناز اولمق ايچون همیشه «سرای» دن يرليغ کلمک لازم اولدی. مامای طلب ایتدیکی قدر خراجنی آلتون اورادغه ایلثوب تابشرمق حکمی کنه اولسگیسی کبی قوتنده قالدی. شوننگ ايچون محاربه ننگ نتیجهسی ظن ایدلمش مرتبه ده اولمامشدر. فقط اوشبو کونده مسقوا کناز ينگ ماهای ميرزانی ييگمهسی خارق العاده اشلردن اولدیغی هر کیمه معلومدر.

خان «سرای» تختنه چيقمش وبتون مغول تورهلرنده بيعت آلمش ایدیکنی ایشتدی. مامای ننگ اورداغه قایتدیغنی بیلوب توقتامیش خان بيعت آلور ايچون مامای فارشوسينه آدم کوندردی ايسه ده مامای قبول ایتمادی و بيعت ويرمادی. ايشته اوشبو سببندن توقتامیش خان اوردا عسکری ايله، مامای غه فارشو چیتدی. توقتامیش ايله مامای، تاريخده مشهور اولان «قالقا» ييلغهسی بوينده اوچراشوب قاتیغ صوغشدیلر. بتون سر عسکرلری اولوب، عسکری تارالوب وبوزلوب بتدیکی صوگ مامای چارناچار خانولرینى، عائله و خزينه سینی برابر آلرق قريم ولایتینده «کفه» شهرينه قاچدی.

«کفه» ده اولان جنویزلر هر نه قدر حرمتلب ماماینی قبول ایتمشلر ايسه ده، صوگه دن خیانت ایدوب کندینی وبتون اتباعسی اولدرديلر و خزينه سینی اوز آرالننده تقسیم ایتدیلر. بو واقعه اوشبو ۷۸۲ - ۱۳۸۰ تاريخنگ اولمشدر. ايشته بو قهرماننگ صوگ کونی اوشبوروشده تمام اولدی.

مامای غایت تدبیرلی، عقللی و افراط درجه ده جسارتلی و بهادر ب ذات ایدی. فقط صوگ وقتده اولان تدبیرلری تقدیرگه موافق اولمادیغندن اشلری اوگمادی. دنيا ده اقبال و ادبار دیبولمش شیلرنگ وارلغنده شبهه يوقدر. مسقوا کناز لکيننگ اقبالينه، ماماینگ ادباری شرط اولمشدر. شوننگ ايچون مامای باشينه اوشبو بلالر کلدی. اگرده مامای ايچون ادبار وقتی يتماش اوله ایدی، ديميتري عسکری «دون» صوينه يتدیکينه قدر ياغايلا عسکری کلوب يتمش اولور ایدی، حالبوکه

مقالہ لہر

جمع حقندہ معلومات

(باشی دورتنچی نومردہ)

مدینہ

مدینہء منورہ ایسکی ہر شہر اولوب، نہ وقت وکیلر طرفندن بنا ایدلدیکی معلوم دگل ایسہدہ، ایلک زمانلرده عمالقہ قومی مسکنی اولدیغی مرویدر۔ صوگرہ بنواسرائیلندن قریضہ ونضیر قبیلہ لری طرفندن ضبط ایدلوب اوزون وقتلر آنلرننگ تصرفلر نده قالمشدر، آخردہ ده خزر ج ایلہ اوس قبیلہ لری، یهودیلردن آلوب کندیلری ریاست ایلہشاردر۔ رسول اکرم ہجرت ایتدیکی وقت مدینہ، اوشبو خزر ج ایلہ اوس قبیلہ لری تصرفندہ اولنور ایدی۔

مدینہ ننگ اصل اسمی «بثرب» اولدیغی حالده، رسول اکرم کلدیکی صوگ آگانسبت ایدلنہ رک «مدینة النبی» و «مدینة الرسول» دیدسویلنور اولمش و صوگرہ دہ بوندن قسقارلوب «مدینہ» دیه شہرت بولمشدر۔

مدینہ، اسلام عالمندہ مکہ مکرمہ دن صوگرہ اگ مقدس ہر شہر اولدیغی کبی بو کوندہ ہم بیوکلک اعتباریلہ حجاز ننگ ایکنچی درجہ شہر ندن عد ایدلنور۔ «مکہ» دن ۲۴۰ کیلومترہ (تخمینا ۲۵۲ چاقروم) نون طرفندہ وشاب

دکیزی اسکلهسی اولان «ینبغ» شہر ندن ۲۰۰ کیلومترہ (تخمینا ۱۶۴ چاقروم) تونگی قویاش چیقشندہ ہر شہر در۔

اھالیسی ۲۰۰۰۰ جان مقدارندہ اولوب، ۴ قاپوسی، ۳۰ مترہ بیوکلگندہ ہر اور آیلاند رلمشدر۔ اورننگ طشندہ، شہر ننگ کونلک و مقرب طرفلر نده باغچہ لر و خر مالقلر ایلہ صیفیہ لر آیر و محلہ لر اولنور۔

مدینہء منورہ ننگ خانہ لری مکہ مکرمہ نکى کبی دورت پیش قانلی اولوب، اوراملری تارد۔ اگ کپک و گوزل اوراملری حرم شریفدن شام و مصر قبولرینہ قدر اوزانمش اوراملر اولوب، چارشو (بازار) اوشبو اوراملر ننگ برنچیسندہ در۔ قانونی سلطان سلیمان «قبا» دن ہم صوکتورتمشیدی۔ قبولرندہ اولان صولری ہم کوبلدر۔ اوشبو صو کوبلسکی سببندن مدینہ دہ باغچہ لر گوزل تریبہ ایدلنور۔

شہر دہ ۱۰ مسجد، ۱۷ مدرسہ ہر رشدیہ ۱۱ صبیان مکتبی، ۱۲ کتبخانہ، ۸ تکیہ، ۹۳۲ دکان و مغازہ، ۴ خان، ۲ حمام و ۱۰۸ رباط بولنور۔ فخر کائنات افندہ مننگ آتاطر فندن اولان

ايبسى (جدهسى) اوشبو شهر دن اولديغى (۱) جهتله مدينه ليلر ايله مناسبتده اولنور ايدى . اوشبو سببدن بر قاچ مدينه لى مكه ده وقتندمه رسول اكرم حضورينه كلوب اسلام قبول ايتدى لر و بيعت و برديلر . رسول اكرم مكه دن هجرت ايتمكله بيورلديغنده اوشبو شهر گه كلوب اونبر ييل مقدارنده طوردى و اوشبو شهر ده دنيا دن اوتدى . حضرت ابوبكر و حضرت عمر زمانلرده ده مركز خلافت اولديغندن خيلى ترقى ايتمشدر . صوگره خلافت مركزلرى «كوفه» ، «دمشق» واك آخرده «بغداد» ه نقل ايداميكندن معموريت نقطه نظرندن بر قدر تدنى ايتدى . خصوصا معاويه و يزيد طرفلرندن ييارلمش عسكلر بر چوق ضررلر كتورمشلردر .

شهرنك تقريباً اورتا بر يرنده «مسجد نبوى» (حرم شريف) اولنور . حرم شريفنك بويى ۱۶۵ و ايگى ۱۳۰ آديمدر . دورت طرفى باغانلر اوزرينه بنا ايدلمش رواقلر (اوستى اورتىلى و آلدى آچيق يرلر) ايله احاطه ايدلمشدر . توشلك جهتنده اولان باغانلرى ۱۰ ، مغرب طرفنده اولانلر ۴ ، تون طرفى ايله مشرق طرفنده اولانلرى ۳ صفدر .

حرم شريفنك توشلگنده مرمردن ياصا لمش و آلتون يازولر ايله زينتلنمش «باب السلام» اسمنده بر قپو اولنور . توشلك ايله مشرق طرفى پوچماغنده ايچى و طشى قيمتلى شيلر ايله زينت ايدلمش «روضه مطهره» بولنور . افندمز سلطان الانبياء حضرتلرى ايله حضرت

(۱) قاموس الاعلامنك رسول اكرم والده سى مدينه دن ايدى ديهه سى مطبعه سهوى اولسه كرك . زيرا رسول اكرم آناسى مدينه دن دگل بلكه قريش قبيله سينه منسوب اولان بنو زهره دنر .

ابوبكر ايله حضرت عمرنك قبرلرى اوشبونلر در . مسجد نبوى رسول اكرم طرفندن كير پچدن سالنوب ، باغانلرى خرما آغاچلرندن و توباسى ده خرما يافراقلرى ايله اورتلشم ايدى . بيوكلىكى آدم باشى يتماز در جهده اولوب ، صحابه لر ايله برلكه رسول اكرم اوزى هم اشلامشدى . يغهور آغوب پچراتماسون ايچون ايدن يرينه و اق تاش توشالدى . هجرتدن ۱۷ نجى ييلده حضرت عمر تكرار تعمير ايتدردى و زور ايتولدى . ۲۹ نجى ييلده حضرت عثمان باغانلرى مرمر تاشندن قويدردى . وليد بن عبد الملك ، مسجدى بتونلاى سوتدروب ، روم و مصر دن كتورتشم ماهرلر مصر فى و صالح بن كيسيان نام كيسه نظارتى ايله يگيدن بنا ايتدروب ۸۹ نجى ييلده تام ايتدردى . عباسيلردن مهدى و ماء مون خليفه لر دخى زور ايتديلر و زينتلنديلر . بوندن صوگ مصر و حجاز ده حكومت ايدن پادشاهلر هر وقت عمارت ايتدروب طورمشلردر . تركيا سلطانلرندن عبدالعجيد خان بر مليون آلتون صرف ايدوب مسجد نبوى و روضه مطهره نى مكمل صورتده تجديد ايتدرمشدر .

شهرنك تون طرفنده ايكى فرسخ مقدارى يرده مشهور محاربه اورنى اولان «احد» تاغى بولنور . شهيدلر سيدى اولان حضرت حمزه نك قبرى بونده در .

بو كونده «مدينه» حجاز ولايتنده سنجاغ مركزى اولوب ، شيخ الحرم و مدينه محافظى عنوانيله ايكى ماء مور اداره سنده اولنور . «ينبع» شهرى مدينه سنجاغينه تابعدر .

حاج تيمور يولى

اوشبو ييل جابيلكده و هر حالده كيلهسى

اوچينوز اونبش ييللر اوتديكى صوڭ لوقماتيف نڭ مدينه گه واروب كرويدر. ديم بويى باشقرد ارينگ «دجال» ديه آنادقلى لوقماتيف اگرده حقيقت حالده دجال اوله ايدى، البته مدينه يه كرماز ايدى. بوندىن صوڭ اوزاق عمرلر كچمز، مدينه ايله مكه آراسنى هم تيمر يول طوتاشدردر. ايشته بو وقتلر حجاز ولايتنده وچ موسملرنده بيوك بر انقلاب ميدانه كله چكدر. عمرى اولان كورد.

هچ كونلرينه قدر، هچ تيمر بولى شامدىن «مدينه» گه طوتاشه چقى خبر ويرلور. اوشبو يولنى رسمى صورتده آچار ايچون استانبولدىن شيخ الاسلام يا كه سلطان سركاتى شاملى عزت پاشا وبعض روايتلره كوره سلطاننڭ اوغلى برهان الدين افندى مدينه گه واراچقى غزته. لرده كورلدى. بونلردن بررسى، احتمال كه جمله سى ده وارلر، بو اهميتلى برشى دگل، اهميتلى شى ايسه رسول اكرم وفاتندن بر ييڭ

شرعى اولان زكات

جناب الله فقيرلرگه رحمتلى كوز ايله قارارغه بيورمش وحرمتلو پيغمبرلرنڭ ده اعتنالىرى بو طوغروده پك الوغ اولمشدر. طوغروسى دين — فقيرلرنك حسرتلرنى اور تاقلاشمق و آنلرنڭ كوكللرنى يوانمقدن عبارتدر.

اسلام دينى بايلرغه قاراب: «سن بايلغڭ ايله فائده لن!» فقيرلرگه قاراب ده: «سن فقيرلگڭ صبر ايت!» ديه قناعتلنماي بلكه آراده دشمنلق اولا چق سببى بئررگه بر چاره كوسترمشدر. شويله كه بايلرغه ملك وملكدرنده تصرف حقى ويرديكى حالده فقيرلرنى آنلرنڭ ماللرينه قول صوز مقدن نهى ايتمش وصورانوذلتلرنندن ده خلاص اولمق ايچون كسب وهنر ايله بيورمشدر. لكن كوب وقت كسب وهنر يوللرى ده بيكلو اولور ايشته اوشبو بلانڭ اوڭنى آلور ايچون جناب الله، بايلرنڭ ماللردن بر حصه غه

انسانلر هر نه قدر كوندىن كون علم وهنر جهتنجه ترقى ايدوب طورسه لرده آراده بعضيلرى هميشه علم وبايلق جهتنجه توبان حاللرده اولنورلر. كوب عصرلردن بيرلى، بايلق جهتنجه انسانلرنى بر تيگن ايدرگه طرشوچيلر وار، فقط بو طرشولر جناب الله طرفندن قويلمش طبيعت كه خلاف اولوبى يا كه باشقه بر سبب نيمى هميشه عبث اولدى.

انسانلر بايلق، يار ايلقه ده تيگن بولا آلماسه لرده، بايلر اوزلرينڭ طوغمه ارى اولان فقيرلرنى اونودوب اوز حاللرينه تاشلاب طور مق درست دگلدر. كوچلى حيوانلر، يبخشى اولنلكلردن ضعيفلرنى قوب بياروب ده اوزلرى راحتلنوب قور صاقلرنى طولدر دقلى قبيلىندن بايلرنڭ هم فقيرلرگه كوز سالمى يالگن اوزلرى ايله گنه شغللنولرى آدمچيك دگلدر.

نڭ بايلقلرى بر گه جبولديغى صوڭ بر مليون صوملق اولسه بوندىن قرفدىن برى اولان يكر مى بيش بيڭ صومى زكات اوله ر ق فقير لر گه و ير اور گه تيوشلى . شول شهر ده اولان فقير لر البته اوشبو يكر مى بيش بيڭ صوم ايله اشلر ينى بر قدر اولسه ده اصلاح قيله آلورلر .

فقهانڭ : « بر كيمسه گه بر نصاب ويا كه كوب نصابلر قدر زكات و يرور گه تيوش دكل چونكه اول آنڭ بايلغينه و اوز ندىن زكات چيقارمق لازم بولو وينه سبب اولور » ديد يكلرى سوزلرينڭ درست حكمتنى بو كون گه قدر آڭلى آلمادم . بر كشينڭ ملكينه نه قدر كوب مال كرسه ده كرگان كوني ايله زكات فرض بولميدر . شول آدم مذكور كوب زكات سببلى كسب گه كرشوب اوزينڭ بايوب كيتوى و اوز مالندن فقيرلر گه زكات چيقاروب طور ا باشلاوى احتمال . حالبو كه هر بيل يكر مى بيش صوم زكات آلوب طور اچق فقير نڭ بر بولى ايكي اوچيوز صوم زكات آلوب كسب كه كرشوى و مالنى آرندروب بايلىق تحصيل ايدوى فائده ليرا كدر . بو كيمسه كنديسى باشقه لر نڭ بايلقلارى ايله فائده لند يكي كى ، باشقه لرده بو نڭ بايلقى ايله فائده لنولرى ممكندر .

زكات ، حيات اجتماعيه ، انسانلر آراسنه مادي وادى جهته اولان مساواتنى صافلامق ايچون فائده سى كوب اولان فرضلردن بر فرضدر . فقط اهل اسلام لازم درجه ده بو نڭ ايله فائده لنه آلمازلر ، زكاتنى شريعت قصد ايتكان روشقه يورتمازلر . بو ايسه تا عسـ فلى بر حالدر .

مسلمانلر آراسنده بر تين فالدرماى زكاتلرينى چيقاروچيلر وار ، لکن نظامسز

شوبله فقيرلرنى شريك ايلمشدر . بو حصه نڭ شريعت فاشنده اولان اسمى « زكات » در .

الله تعالى حضرتى « زكات » و ير مـ ك طوغر و سنده اولان ناعده لرى و و ير له چك يرلرنى قرآن شريفده او گرتوب ، كـوب كوب سويلا نور گه اورن فالدر مامشدر .

زكات ، مالنڭ قرق الوشدن بر الوشنى و ير مـ كدر . بر كيمسه نڭ قرق بيڭ صوملق بايلقى اولسه ، ييل آخرنده بر بيڭ صومنى آيروب فقير لر گه و ير مـ ك فرض اولور . بو طوغرى بر حكمدركه بورغالار غه و حيله فلان قيلور غه يول يوقدر .

اوشبو بيڭ صومنى و ير مـ كدن مقصود فقيرلر نڭ كوكللرينى تامق ، طمعلرنى بتر مـ ك اولور . بونك ايله برابر شريعت ، فقير لر گه بايلر ماللرينه كوزنگوب طور مقدن نهى ايدوب ، هميشه كسب هنر ايله بيورر و « بيروچى قول ، آلوچى قولدن بخشى » دييور . همده باشقه لر قولندن صدقه آلمق آنچق كسب ايدر گه كوچى بنگان يا كه كسب ايله تابهش شيارى ايله معيشتى تا عمين ايدلمگان كيمسه لر گه گنه تخصيص ايلمشدر .

هر بيل مالنڭ قرفدىن برينى چيقاروب طوردقلر ندىن ماللرينڭ كيموندىن قورقوب بايلرنڭ هميشه كسب و حر كت ايتولرينه سبب اولور . قرق بيڭ صوملق بايلقى اولان باى ييل آخرنده بر بيڭ صومنى چقارديغى صوڭ يالقوالانوب يانه اى شونى كير و فائتمق اجتهادينه كرر ، بونى آلقلرى ايله فقير لرده بر آز اشلرينى توزاتورلر و بايلر غه اولان دشمنلقلرى ده خيلى يومشار .

فرض ايتنك بر شهر ده اولان مسلمانلر

مک، خستہ خانہ لہر تربیہ ایلمک وغیر بوکبی شیلرگہ صرف ایتمک مسئلہ سنی اہل اسلامناک بیوک عالم لری جیولوب برر مشورت ایدرلر اولسه پیک گوزل بر اش اولور اییدی . فقیرلرناک تنلرنی تربیہ ایدرگہ درست اوله چق مال ایله کوکلرینی وخلق لرنی تربیہ ایتمک شریعتده بتونلای ممنوع اوله چقمیدر؟

مسلمانلر اویقولرندن طوروب، باشقه لر قبیلندن ایش که کرشہ لر، باشقه قوملر ایله حیات محاربه لری باشلار اولسه لر، طبیعی فابریکلر، زاولدر، شرکتلر فوراچقلر در، کیچه گی باوروپا و آمریکا دنیاسی بتونسی ایله اسلاملر آراسینه کوچاچکدر. البته شول وقت بایلر ایله اشچیلر نزاع لری اورناغه چپاچقدر.

ایشته اوشبو وقتده اسلام بایلری اوز- لرینک زکاتلرینی، شونک ایچون تاسیس ایلمش کامیسیه (جمعیت خیریه لر) واسطه سیله قرآن شریف قوشدیغی وجهله فقیر اشچیلرگه بولوب ویرر اولسه لر، آوروپا و آمریقادہ میدانہ چیقمش اشترایکون چیقوبنه اول قدر یول قالماز. بو تقدیردچه اشترایکون دعواسی ایچون اسلامده اولان زکات، شفالی بردوا اولور اییدی. المغربی «المؤید»

روسیه مسلمانلر نده

مکتب، معارف و ادبیات.

قفقاز مسلمانلری

علم و معرفت جهتجه روسیه مسلمانلرینک ائک زیاده ترقی ایتکانلری هیچ شبهه سز قفقاز

وترتیب سز اولاشکلری ایچون بونلرناک زکاتلرندن مقصود اولان اثرلر کورلمی . بوندن باشقه زکات مصرفی اولمیه چق کیسه لر، مصرفلر ایله قاتشوب آرالاشوب بتدکلرندن زکات و پروچیلرناکده اخلاص و محبتلری آزالمشدر .

قرآن شریف بیوردیغی روش ایله همده زکات مشروع اولمقناک سببنی یرینه کتورمک ایله زکاتلرینی اورنلرینه تابشدر ایچون اهل اسلام اولان شهرلرده کامیسیه لر تاسیس ایدرگه تیوشلی اییدی . اوشبو کامیسیه بایلر ایله فقیرلر آراسنده واسطه اولور و اوزینک مغبر و تفتیشچیلری آرقلی مصرف اولمغانلرنی بو برندن آیروب بیللمکه بایلر طرفندن وکیل اولرق زکات آقچه لرینی ائک تیوشلی یرلرینه تابشدر اییدی .

مثلا یکر می بیش بیگ صوم زکات چپاچق شهرده ائک انابتلی وعدل کیسه لردن عبارت اولان کامیسیه یکر می بیش بیگ صومنی تدبیر و ترتیب اوزرنده بایلر طرفندن وکالت ایله صرف ایدر اولسه فقیرلرناک پک کوب حاجت لری اوتالور اییدی، بوندن ایسه بایلر ده طنچ اولورلر و فقیرلر ده راحتلنه چکلری شبهه سزدر . یالکنز بو کیسه گه کوره بر کامیسیه ناک تیوشلی اورنلرینی بیلوب تابشراچغی معلوم، اوز قولی ویرگان صورتک ویروچی کیسه ناک: «قرآن شریف بیورغان اورنغه تابشرمش اولسه م یارار اییدی!» دیه وجدانی راحت سز اوله چق یرده کامیسیه نی وکیل ایدن کیسه بتون بتونه وجدانی راحتلندر . زکات ماللری ایله فقیرلرناک بالالرینه ایمان و دین اوگرتمک، هنر و کسب بیلدر -

روس اونیورسیتیت لرنده اوقوچی ۵۰ - ۶۰
مسلمان استودینتی نك بارسیده دیر لک قفقاز
وقریم مسلمانلریدر. نیک استیپندیه دن اوقوچی
قرغیز لرغنه بولغالی. اما ژولغا و قزان تاتارلری
بتونلای یوق دیر لک درجه ده آزدیر.

مسلمان فز لرندن روس مکتبلرنده وبا
خصوص عالی صنفلرده اوقوچیلر بارمق ایله
صانارلق درجه ده آز اولوب، بونلر نكده اڭ
کوبسی قفقاز مسلمانلرینک فز لیدر. پاپوچیتل
اوقروغنگ رخصتیه، با کوده تاغییق طرفندن
مسلمان فز لری ایچون تاتارچه - روسچه
آلیکساندرینسکی اسمده بر مکتب آچیلدی.
اوقتوچیلری مسلمانلردر. بونده روسچه ده اوقوله.
مکتب معارف مامورلرینک تفتیشی آستنده
اولوب، بونلر مکتبسی قاریلر و امتحانلرینه
بارالر هم اوقتلونی قناعتلرک درجه ده طابالر.
اوقوتقان وقتده بالارغه بیر لکان اسلام
روعی یاور و پالاقه دشمن لق حاصل ایبار روش
توگلدیر.

قفقاز پاپوچیتل اوقروغندن آڭلادیغمه
کوره: ایندی اول، امام بولاچق آدم لرگه
استانبول و مصرغه بارغه حاجت قالماسون
ایچون قفقاز نك برر یرنده بر عالی مدرسه
روحانیه، یا که روحانی آقادیمییه آچیلوین
تلیدر. بو بیک یخشیش اش بولاچقدر. لکن
بونى یالکز پاپوچیتل نك تلاوی گنه یتمی، بلکه
اشنی مسلمانلر اوزلری ودها طوغروسنی
ایتکانده روحانیلری باشلارغه کرک. شاید
قفقاز مسلمانلری بونی ده ایشلر لر دیب امید
ایتارگه یاریدر.

قفقاز مسلمانلرینک فن و علم گه حسن
نظرلری شوندن معلومدر که قفقاسنک بر ملاسی

مسلمانلریدر. قفقاز مسلمانلری معارف جهتنجه
یالکز ژولغا، قریم، سیبر مسلمانلرندن غنه
دگل، بلکه تر قیلری ایچون حکومت طرفندن
شول قدر اجتهاد صرف ایدلگان (!) اورته آزی
مسلمانلر نندنه کوب آللدر. بوکا ایکی سبب
کورینه. بری قفقاز معارف مدیر لگی (اوقروغ
پاپوچینلستواسی) هم قفقاس ده غی روس مامور
لرینک مسلمانلر آره سنده معارف طارانوغه نق
غیرت ایتولری وایکنچیسى، قفقاس مسلمانلرینک
نسل جهتنجه خالص ترک اولمایوب، استعدادلی،
روحلی ایران قانی ایله فانتاش بولولریدر. ایران
قانی ایله فانتاشماغان خالص ترکر قفقاز ده ده
استعداد سز و آرتده درلر. فقط ایران و ترک
امتزاجی اولان قفقاس مسلمانلرینک تر قیلری
هر کم نك کوزینه کورینور لک درجه ظاهر در.
بشپوز یلاب اول روس قول آستینه
کرگان قازانده، گیمناز یا وریالنی اوچیلشچه
کبی روس مکتبلرنده کوبسینجه اوچ دورت
تاتار بالاسی بولونمی. اما قفقاسده باکو گیمناز یا
لرنده یوزلب مسلمان بالالری اوقیلر.
زاقفقاز یاده، روسیه نك ایران حدودینه یقین
«شوشا» شهرینک ریالنی مکتبنده اوقوچیلر نك
یارتیسندن آرتقی مسلمان بالالریدر.

بر نیچه یلر مقدم باکوده اورته درجه
تیخنیچسکی مکتب آچارغه پرایقت یاصالوب،
۱۹۰۴ نچی سنده یاپون صوغشی سبیلی مالیه
مینیستری شونی آچارغه آچه بیرماس بولغاچ
باکونک مسلمان بایلرندن حاجی زین العابدین
تاغییق شونک ۴۰ - ۵۰ مگ صوملر قدر
راسخودینی اوز اوستینه آلوب مکتبسی آچارغه
اوتندی. آچه نی قزغانمی، تیک مکتب کنه
آچلسون.

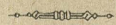
جوهر فرد نظریه‌سی بیننده‌گی مجادله ، شو
کوستریلن درجه‌نی کچماشدر :

بونکله برابر بو نظریه‌لر مسائل مهمه
دینیه‌دن دگلدنر . عالمنگ هیولی ویاخود جز
فردلردن مرکب اولدیغینه قرآنده ، حدیثلرده
اوفاقچ بر اشارت بیله بوقدر . عالمنگ حدوثنه
قائل و معتقد اولدقدن صوئره بو نظریه‌لردن
هانکیسی قبول اولنور ایسه بر باس
تصور اولنمازکه بو مسئله معتقدات
اسلامیه‌مه داخل اوله بیلسون! عجباً «یولدنز»
و «ترجهان» جوهر فرده معتقد اولمق اساس
ایماندنر فکرنگ میدرلر؟ بویله ایسه ناسف اولنور .
ماده‌نگ قوته انقلابی مسئله‌سینه کلنچه :
بو خصوصه متکلمینه عائد بر سوز یوفرکه
سویلاسونلر . ماده‌نگ قوته انقلابندن اعتقادات
صحیحه اسلامیه‌منگ بر نقطه‌سینه اعتراض
وارد اولمازکه جوابه تصدی ایتسونلر . عجباً بو
غزتله ماده‌نگ قوته انقلابندن معتقد اتمزه عائد
بیوک بر اعتراضی تصور ایدیورلر . هکمانگ
بو قوت نظریه‌سینه جواب ویر مک مشکل ایش!

نیچون ؟ . . .

اون طوقز نیچی عصر حکماسی ماده‌نگ بالجنس
قدمنه قائل اولارق بونگ بر خالق و صانع بولنمق
اقتضا ایتیمه چکنی سویلیشلر ایندی ده بونلره
قارشو علمای اسلامیه طرفندن ایجاب ایدن
سوزلر سویلنمش ، رسالهر ، کتابلر تالیف
اولنمشیدی . شمدی ایسه ماده‌نگ قوته انقلابندن
بزم دینمه بر خلل کلیمرب آوروپا حکماسینگ
ماده اوزرینه تاسیس ایتدیکلری مذهب مذکور تا
اساسندن یقلور . یگی باشدن بر اعتقاد آرامق
بزم وظیفه مز دگل ، آوروپا حکماسینگدر .
بازیق او مذهبکه یارم عصردن زیاده دوام

(درست ، ترك توكل ، عجم ملاسی) مكدن
آلوب قایتقان زمزم صوینی تحلیل ایتدروب
قارار ایچون پتر بورغه فن آفادیه‌سینه یبارمشدر .
روسیه مسلمانلرینگ مکتب و معارفلی
هقنده بیرلرگان اوشبو معلوماتدن صوئره ،
بونلرنگ ادبیات و مطبوعاتلرینه ده بر کوز
صالوب قاریق . (بونگ هقنده کیله چک نومرده
بولور .) ف . ک .



ماده و قوت .

«یولدنز» غزتسندن نقلا «ترجهان»
نگ ۸ نیچی نومرولی نسخه‌سنده اوشبو سرلوحه
ایله بر مقاله یازلمشدر . مقاله‌نگ خلاصه‌سی
ایسه ماده‌نگ قوته انقلاب ایتدیکنی و کورد
یکمز هر جسمنگ بر چوق قوتلرنگ اجتماعندن
حاصل اولدیغنی و شمدی ایسه «ماده وارمیدر؟»
سوءالی میدانه چیتدیغنی بیانندن عبارتدر .
بونگ ذیلنده گی ملاحظه‌ده اسکی متکلمین
نگ جوهر فردنی قبول ایدره هیول نظریه
سنی ابطاله قالدیشدقلمی و شمدی ظهور ایدن
قوت نظریه‌سینه متکلمین طرفندن جواب ویر-
لمک مشکل اوله چغی در میان اولنور . اوت !
طوغریدر ، متکلمین سابقه‌دن اکثریسی
هیولی نظریه‌سنی قبول ایتیموب دینه چالشمشلر
ایدی ، بوندن مقصدلری ده هیولی نظریه‌سی
واسطه‌سینه قدم عالمی اثباته قالدیشان فلاسفه‌نی
رد ایتمه ایدی . فقط حقیقت حالده بو هیولی
نظریه‌سی ده قدم عالمی اثبات باینده دلیل کافی
اولمبور ایدی : بونگ ایچوندرکه پک چوق
کتب کلامیه‌ده هیولی نظریه‌سینه دائر حرف
واحد بولنماز . ایشته هیولی نظریه‌سی ایله

فورقو یوقدر، آوروپا حکماسی دوشونسون دورت ال ایله صارلقلری بر اعتقادنک نه حاله کر دیکنی کوردیلر، آنلر اوغراشسون، بزقارشیدا سیره باقالم. بزم اعتقادمز شمديه قدر محافظه ایتدیکی صحت وعلویتنی بوندن سوکرده محافظه ایده چکدر. یالکز بزه اعتراض اولندیغی وقت کمال جدیتله جواب ویرالم.

احمد فیضی «بچه سرای»

«شورا». — عالمنک بالذات حادث وزمانا قدیم اولنه چغنی سوبلیان حکمایه قارشو اهل کلام، زمانا حادث ایدیکنی و بونی اثبات ایچونده جوهر فرد اصولینی قبول ایتمشلردر. فقط اسلام علماسندن کوب ذاتلر قرآن شریفه حدوٹ زمانی مسئلهسی اولمادیغندن، هیولی، ماده جوهر فرد کبی شیلر ایله اعتقاد ایدرگه تکلیف کورلمادیکندن عالمنک بالذات حدوٹنی اعتقاد کافی ایدیکنی سوپلر لر. ایشته بو کیمسه لر هیولی و صورت اصولی حدوٹ زمانی فکرینه منافی اولمادیغی ایچون دگل بلکه حدوٹ ذاتی ایله قناعت ایتمک اصول اسلامیه به خلاف اولمادیغی ایچون هیولی و صورت اصولینی ده قبول ایلر لر. «یولدر» و «ترجمان» بحثلری کندی فکر لرینه وعموما اهل اسلام فکرینه دگل بلکه اهل اسلامدن خصوصی بر فرقه اولان اهل کلام مسلکینه کوره در.

ایتمدی. حینی هزار حیف او اعتقاد که یاروم عصر طرفنده تا اساسندن باطل اولدیغی میدانه چیقدی. بزم ایچون بو مسئله ده بر فورقو یوقدر. بزچه ماده ده مخلوقدر قوت ده! جسم ده حادثدر، عرض ده! شو قدر وار که آوروپالیرنک تابع اولدقلری افکار اعتقادیه نک کنه کندیلری طرفندن تخریب ایدلدیکن آکلایه لمده عبرت آلام، بزم اعتقادات حقه اسلامیه مز بیٹ اوچوز سنه دن بیرو دوام ایتدیکی حاله هیچ بر نقطه سی تخریب ایدلمد. یکی آوروپالولرنک تابع اولدقلری اعتقاد بر قاچ سنه دوام ایده بیلوب سوکره اساسندن یقلور.

بوندن مقدم آوروپا حکماسی هر ماده ده «اثر» نامیله برشی اثباتنه چالیشه رق قوه خالقه ننگ ده او اثر دن عبارت بولندیغی ظننه دوشمشلرایدی. مع مافیله اثرنک نه اولدیغی هیچ بری تعیین ایده میور ایدی. عجا بو حکما ماده دن منقلب اولان قوتده ده اثر آرایه چقلمیدر؟

شوراسنی ده آکلایالم که قوتنک ماهیتنی آکلامق شمديه قدر هیچ بر فوده نصیب اولما مشدر. ماهیتنی آکلامق قابل اولمیان موجودیتی یالکز حسا معلوم اولمیان اثرنک وجودینی ادعا ایتمک معناسز بر اش اولور ظننده ایم. حاصل کلام بزچه بو خصوصه هیچ بر



مفتی سلیم گرای تو کیلوف .

(۱۳۰۲ - ۱۸۸۵)

مفتی سلیم گرای ، باشقرد تاریخنده اورنبورغ گنیرال گوپیرناطورارینک ترجمهء حالرنده اسمی کوب مرتبه ذکر ایدلمکده اولان قطلغ محمد میرزا نسلندن او اوب آتاسی شاهین گری میرزاوانک آتاسی یوسف میرزا ایدی . یوسف میرزا ایسه قطلغ محمد میرزانک صلبی اوغلیدر .

سلیم گری مفتی ، بلبای اویازی « کیلم » قریه سنده دنیاغه کیلوب ، دولت مکتبلرنده تحصیل ایتدیکی صوگ عسکری خدمتته کردی ، اشتاب روتیستر درجه سی ایله ۱۸۳۲ نچی ییل خدمتندن چیقدی . خدمتک وقتنده روس - ترکیا وروس پولاق بحاربه لرنه بولنمشدر .

۱۸۴۸ نچی ییل بوکلمه شهرنده زادگان رئیس (اویازدروی پریدوا دیتیل) اولوب ۱۸۵۰ نچی ییل ۱۳ نچی دکابرگه قدر خدمت ایتیشیدی .

عبدالواحد مفتی سلیمانوف وفات اولدیغنه نسب جهتنجه قرنداشی اولان تیماشوف اجتهادی سایه سنده اورنبوغ مفتیسی نصب اولندی .

مفتی اوله رقی ۱۹ ییل طوردیغی صوگ

(یتیمشیدی) یاشندن اوزوب ۱۸۸۵-۱۳۰۲ نچی ییل ۲ نچی غینوارده وفات اولدی و اوفاشهرینک برنچی مسجد شریفنک قویاش بایوش طرفنده دفن اولندی .

یوقاریده اسمی مذکور اولان تیماشوف داخلی ناظری اولدیغی جهتله مفتی حضرتنک پیتربورغده قدر و جاهتی بلند اولمش و حکومت طرفندن کوب نشان وهدیه لر آلمشدر . دولت

و حکومت بیوکلی حضورنک اعتبار و حرمتی برنده اولدیغی جهتله اهل اسلام فائده سینه خیلی اشیر اشلیه چکی امیدلی اولمش ایسه ده فداکار و خالص هم ده حقیقت حالده اش کشیلرندن عبارت اولان اعوان و انصار دن محروم اولدیغی سببلی معتدبه اش کوستره آلامشدر .

اهل اسلام ، اوز اختیارلری اوله طوروب یاننده براسکده خدمت ایدر ایچون حیبتلی

وغیرتلی آدم لر صایلاب بیاره آلمادقاری سببندن بوکیمسه گه رنجوب سویلرگه حقلری ، اولماسه کرک .

بوذات ، اورنبورغ صوبرانیه سنده اولان مفتیلرنک دورتنچیسسی ایدی . مفتی اولمازدن مقدم حجاز و سوریه ده یوروب حج ایدوب قایتمشدر .



مفتی سلیم گری تو کیلوف .

زیر تعلیم

مکتب مسأله‌سی

(باشی ایکنچی نومبرده)

معارف منسترینڭ ویدمستواسی

- ۲- بو اوقو اورنلری بارچهسی روس اوچیلشچه‌لری ایچون دستور العمل اولمش عمومی قاعده‌لر اساسینه مبنی اولورلر فقط اوشبو آیرمه‌لر ایله :
- ۳- تعلیم بالکنز آنا تلمده گنه اجرا ایدیلور ، بتون اوقو کتابلری ترکی تلمینه ترجمه ایدیلورلر .
- ۴- روس لساننی اوگرانمک پرو-گرامغه کرر بر فن اولوب هم بو اوقو اورنلرینه کروچی مسلمانلرنگ ایربالالرینڭ هر قابوسینه لازم ایدیلور .
- ۵- اوقو فنلرینه عمومی پروگرام اوزرینه آناتلی حسن خطی ایله هم روس لسانی ایله سویلاشورگه مالکه اشلری آرندریلور هم زاکون بوژی مقابلی اولان شریعت ایله سیرکونی پینیه قرآن ایله آلددریلور .
- ۶- تعلم ایدیله چک شیلرنگ مقداری هم سبقرنگ حسابی معارف نظارتی ایله دومانی اداره طرفندن انتخاب ایدلمش پروگرام ایله تعیین ایدیلور .
- ۷- ایر بالالر ایله قز بالالرغه بر

۱- معارف منستری اوز طرفندن مسلمان بالالری ایچون اوشبو اوقو اورنلرینی آچار : (۱) ۱۸۶۹ سنه ۲۹ نچی مایده تصدیق ایدلمش غوسودارستویننی ساویت فکرینه بناء مسلمانلرنگ زورراق اوللرنده بر کلاصلی و بعضا ایکی کلاصلی سیلسکی اوچیلشچه‌لر .

تنبیه : هر محله مکتبلر آچیلماق مجبوری اولدقدن مسلمان قریه‌لرنده ایکی یللق توبان اشقوللرنگ حاجتی یوفدر . شونگ ایچون ۱۹۰۶ سنه ۳۱ مارت پر او یلا سینگ ۵ نچی ماده‌سی یا کادن فارالورغه تیوشلی . ب مسلمانلر کوب اولان اورنلرده غزینه مصارفینه اوچ کلاصلی و بعضا آلتی کلاصلی شهر اوچیلشچه لری تاعیسس ایدلور . ج) مسلمان بالالرینه عمومی مکتبلرگه کر مکنی یگلا بتمک ایچون عمومی توبان هم اورته مکتبلر یاننده پریغو توویتلنی (تعضیری) مکتبلر تاعیسس ایدلور فقط بالالرغه روسچه سویلاشو ، لسان اوگرا تمک مقصدی ایچون .

حکومت طرفندن اداره ایتیک مشکل اوستینه مشکلمر. زیره حکومتک ما مورلری غالباً اجنبیلرنک تللرینی بلمایلر؛ او یله ایسه بونلر تاتارچه یا که بهودچه اوقله طورغان مکتبلرده نچوک ایتوب نظارت ایتسونلر؟ خصوصاً بر یرده تورلی خلق قاطش اوطورغان بولسه اش بیکراک مشکلك کسب ایدسه در. زیره بر قریه ده تورلی خلقدن، مثلاً: اونا ز و بیکرمیشر عائله اوطورغان اولسه لر آنلرنک هر قایوسی ایچون آیرم آیرم مکتبلر آچمق لازم کله چکدر یعنی پک آزبالار ایچون پک کوب آچه صرف ایتیک لازم اوله چقدر .

بز بوکا قارشو دیه چکمز : اوقو کتابلرینی مسلمان تللرینه ترجمه ایتیک اصلا مشکل دگلدر. حاضرنده مسلمانلرنک اوز آرالرندن هر تورلی تلدن هر تورلی کتابلرینی مسلمانچه غه بیک یغشی ترجمه ایدرلک کشیلر واردر، فقط شونلره بر آز قلم بدلی ویرمک لازم کلور. اما حکومت ماءمورلری تل بلدیکلرندن مسلمانچه اوقوله طورغان مکتبلرده نظارت ایده آلمایلر دیگان سوز پک طوغریدر، فقط نه ایچون ایدی که حکومت مسلمانلرنک مکتب و مدرسه لرینی روحانی اداره لر قولندن آلوب ۱۸۷۴ سنه نویابر ۲۰ ده شوندا ی ماءمولر قولینه و آنلر نظارتینه تابشردی؟ مسلمانلرنک بعض بر مدرسه لری واردر که آکا نظارت ایتیک ایچون یالسکز مسلمان تلی بلمک دگل بلکه اون اون بش یل عمر صرف ایدوب شونده اوقیله طورغان علوم اسلامیه نی بلمک و اوقومق لازم مدرسه ایشته شونک ایچوندر که بزلردوخونی ویدمستوانک روحانی اداره نظارتنده اولیقینی هم اینسپیکتورلرنک مسلمان دن قولسه ده جائز اولمقنی صورایمز .

کلاصده بر گه اوقمق هیچ وقت تجویز ایدلمس. ۸ - بو اوقو اورنلرینه باش نظارت، عمومی قاعده بوینچه نچالنی نارودنی اوچیلشچه - لرنک اینسپیکتورلری اوستنده اولور. تنبیه: مخصوص آقروژنی اینسپیکتورلر تاتار - سکی باشکیرسکی و قرغزسکیلر بتریلورلر. ۹ - بو مکتبلرده معلملر فقط مسلمانندن اولورلر اینسپیکتورلر مسلمانندن اولمق ممکن اولور .

تنبیه : ۱۸۸۸ سنه ۱۲ دیکابرده تصدیق ایدلمش غوسودارستویننی ساویت فکری اولان خرستیان اولمغانلرغه ابتدائی نارودنی اوچیلشچه اداره لرینه قاتشودن منع، آکشدورلور .

۱۰ - مسلمانسکی اوچیتلسکی اشقولالار نک پر و غراملری اوشبوندا ی ابتدائی اوقو اورنلرینک مصلحتینه موافق تبدیل ایدیلور. ۱۱ - مسلمان بباللرینه روس لسانی اوکره تمک ایچون مخصوص کرکلی اورنلرغه مستقل روس لسانی کلاصلری تاءسیس ایدیلور .

اوشبو لایحه ده صورالمش شیلر بیک ساده در، مسلمانلر بونی دا ئما صورامش لر هم صورایاچقلدر، بونده حکومت ایچون آغر یا که مشکل هیچ شی یوقدر، بو مسئله نارودنی اوچیلشه لر زا کونی ترتیب ایدیلور آلدنده دخی قوزغالمش ایدی. اول وقت حکومت طرفدارلری دیدیلر: روسیه ده پالاک، فین، تاتار، مالاروس، یهود و غیرلر واردر؛ بونلر ایچون آیرم آیرم تللرده، آیرم آیرم مکتبلر آچمق مشکلمر. بوقدر خلقنک تللرنده اوقو کتابلرینی تاعلیف ایتیک اوز یکنه ده کوب مشقتلرینی موجبدر، صوکره بوندا ی مکتبلرینی

اولوب، سکز اون یللمر توتاش روس بالالری ایله بر گه فایناسه لر، بلکه روسجه نی یخشی اوگرانه آلورلر؛ لکن بونک معنی سی نه دیمکدر؟ روس بالالری نچه ونچه تورلی فنلر اوگرانگان وقتده آنلر آراسنده یوروب تانار بالالری فن اوگرانمک ایچون روس لسانی اوگراندی دیمکدر فنلر نی قچان اوگرانه چکر؟ . . .

صوکره بزلر بر کچوک قریه ده بش تورلی خلق اولوب اوزلری از اولسه لده آنلره بش تورلی مکتب سالونسون دیما ییز، بلکه بر قریه ده صنفی غه کره چک، مثلا: یکر می بالا بولوب طور سه شول یرگه شول بالارنک اوز لسانلرنده مکتب آچمق حکومتنگ بورچیدر دیمز. بناء علیه بر قریه ده تورلی خلقدن یکر میشر بالا بولسه آنلر ایچون آیرم آیرم مکتبلر سالونسون، مذکور عددن کم اولسه لر آنلره عمومی بر مکتب سالونسونده شونده بارچه سی تریبه ایدلسون دیه بیلورز.

محمد فاتح مرتضین (سامار)

یوقسه مسلمانچه بلنگان اینسپیکتور لر ننگ خاطر لرینی رعایه قیلوب بر نچه یوز بیگ گناه سز صیلر نی اصلا اوزلری بلنگان و ایشو تمگان لسان ایله، بلنگان و کورمگان نرسه لرینی اوقورغه تکلیفی ایتمک نه اصول تریبه گه ونه ده عقل غه موافق دگلدر. تجربه ایچون عمومی اوچیلشچالر گه کروب کورکز؛ روس بالالری راحتلنوب ولدتلنوب اوچیتلر ینگ سوزلرینی دگلاغانده معصوم تانار بالالری اوچیتلر ننگ آغزینه باقوب بونه ایته ایکن؟ دیب حیران قالوب اوطورالر.

طوغریسی مسلمانلر غه فنلر نی روس لسانی ایله اوقورغه تکلیفی ایتمک، عرب صرفینی فارسی لسانی ایله اوقورغه تکلیفی ایتمک کبیدر. بز بوگاده کوب عمرلر صرف ایتمک، لکن نه ده فارسی تلی بلمدک، نه ده عرب تلی بلمدک.

شونک کبی فنلر نی روسجه اوگرنمک اولغا نلر مزده، نه روسجه نی اوگرانه آلمازلر ونه ده فنلر نی بلملر. درست، ابتدائی اوچیلشچه لر نی تمام ایدوب گیمنازیه و ریالنی لر غه کر مک میسر

کفیات واضراعات

ضیا و چاخوتقه.

حاصل ایته طورغان میقروبلر غه در. بو صوگ و قتلر ده، لوندون ننگ مشهور دوقتور لر نندن، و باقتر ییلو غیا علماسندن «مانغات» نامنک بر ذات ضیاننگ میقروبلر غه تاءثیرینی تحقیق بعدنده: چاخوتقه آورولری ایچون نی توسده

ضیاننگ هر نرسه گه بیک زور تاءثیری بارلغی معلومدر. شونک ایچونک: «قویاش کر مگان یرگه دوقتور کرر» دیکان بر مقاله بار. ضیا ننگ اگ بیوک تاءثیری یوغوشلی آورولر

وبعضيلرينگ غير ناقل اولدقلرينى آڭلاديلر
 و ۱۷۳۹ سنه سنده بر چوق تجربهلر ايله اوشبو
 كشف لرينى تايد ايتديلر. ۱۷۳۳ و ۱۷۴۵ سنه
 لرنده «دوفاي» نامنده بر فزانسوز دخی
 بوڭا دائر خيلي خدمتله كورساته روك ،
 ۱۷۴۶ ده «موزبيلزوش» ، الكتريقلنگان
 بر جسم الكتريقل نقل ايتى طورغان جسملرنگ
 اورته سنده بولنديغى حالده ، قوه الكتريقيه
 جيوب آلورغه و صاقلارغه ممكن اولديغى
 كشف ايتمشدر. مونه اوشبو كوندن اعتبارا قوه
 الكتريقيه دن فائده لئه باشلاديلر: فرانسه ده
 «آبه نولت» انكتره ده «واقسون» و باشقه طبيعئون
 علماسى قوه الكتريقيه نگ ماهيتى حقنده
 تجربهلر اجرا ايدهرك ، الكتريقل بتون باورو
 پاده و آقرون آقرون آمريقاده دخی زاللرني
 و غير يرلرني ياقتورترغه استعمال ايدلمگه
 باشلاندى .

آخر الامر مشهور حكيم «فرانقلين» الكتريقل
 و ياشن اولرلرني يعشى تيكشرگاننگ بعدنك ،
 بولرنگ تاثيرا تينك كنهنى كشف ايدهرك
 ۱۷۵۱ سنه سنده «غرومو آتود» (ياشن طارنا
 طورغان آلت) نى اختراع ايلادى. فقط آمريقالى
 بولنان بو متفننگ كشفى انكتره ده شايان
 قبل اولمادى .

فرانسيه علماسندن «بوفون» فرانسه ده
 تجربه سوكنده فرانقليننگ كشفنى تصديق
 و تايد ايتدى. اول وقت غه قدر الكتريقل
 ايكي جسمنگ بربر سينه اشقلووى سببلى حاصل
 اولمقده ديه ظن ايتهلر ايدى. «غالواي» اسملى
 حكيم بر چوق تجربهلر بعدنك سياله
 الكتريقيه نگ جسملر ده سيلاننى كشف ايتدى .

كيوم كيو حقنده اوشبو قاعده لر نى كشف
 ايتمشدر: چاخوتقه بران آورغان كشيلىر مطلقا
 آق توسلى ماتير يادن كيوم كيارگه تيشوش.
 بو آق ماتير يا كيندر ، بارخات ، يون و مامق
 نرسه لرندن نى بولسه ده يارى ، لكن يلك
 بولماسقه كرك . آق دن فاللا ، كوك و زنگار
 سماق توسلر فائده ليدر. قاره و قزل توسلر
 چاخوتقه آورولر نه اصلا ياراميدر. آق ، كوك
 و زنگار سماق توسلر آرقلى ضيانك شعاعا تى
 اوتكانگه كوره چاخوتقه ميقر و بولرنگ هلاك
 بولولرينه كوب ياردمى تيه ايكان .

الكتريقل

ايسكى زماندن بيرلى ، گره به ده (گهر
 باده) و باشقه معدنلر ده بر قوه جاذبه بارلغى معلوم
 ايدى. الكتريقل ايله مقناطيس قوه لرينگ
 تجربه سنى ازلرگه باشلاغان برنجى ذات
 «كويوم زه لبرت» اسملى انكليزدر ، كه
 ۱۶۰۳ تاريخنده وفات ايتمشدر .

ايكي جسمنى بربر سينه اشقلودن حاصل
 اولان الكتريقل قوه جاذبه سينگ تجربه سى
 ايچون «اوتو كريس» اسملى بر آدم بر ماشينه
 چغاردى آندن صوك يا صالغان الكتريقل
 ماشينه لرى شول اساس اوزرينه قورولمشدر .
 هوانى بوشاتوب حقيقى بوشلق حاصل ايتار
 ايچون يا صالغان آلت هم اوشبو ذات ننگ
 اختر ايتدر .

صكره لرى «غره ي» و «هه لر» اسملى
 ايكي انكليز گره به قوتى ننگ ناقل اولديغى
 كشف ايدهرك ، بعض جسملرنگ ناقل الكتريقل

تقریض

ماوراء النهرده سیاحت

اوشبو اسمده و ۱۰۸ بیتد، یگی بر اثر قزان شهرند نشر اولندی. رساله‌نگ صاحبی بوندن بر قاچ ییلر مقدم دون صوی بویندهغی «راستوف» شهرنده وفات اولان ظاهر بیگیفی افندیدر.

مهاکتزده علم تحصیل اینمک آرزو سنده اولان ذاترنگ بخارا طرفینه یوروب، بو یلرده او قوش فنلرینی تعمیر و محکم ایدوب کلیمکری بر عادت حکمینه کرمشدر. بو عادتنگ باشلانیدیغینه شمدی ایکپوز ییلدن زیاده اولور ایسه‌ده سیاحت نامه‌لر یازلماشدر. بزم معلوماتمز ه کوره بخارا سیاحت نامه‌سی یازانلرنگ اک اولگسی شاعر محترم محمدصادق افندیدر. فقط بونگ اثری هنوز طبع اولنمادی. مطبوعات عالمنده اثبات وجود ایدن سیاحت نامه‌ده اوشبو یرده اسمنی ذکر ایتدیگمز ظاهر افندی اثریدر.

درست، ماورالنهر سیاحت نامه لرندن غایت گوزل ترتیب ایدلن رساله‌لرنی او قودق وچوق شیلر استفاده ایتدک، فقط بونلر بزم عالمرمز طرفندن دگل بلکه فرنگ سیاحلری اثرلری ایدی

بو یله اثرلرنی مطالعه ایتدیگمز ده: «بزم بونچه غربتلر ایله یورمکده اولان شاگردلرمز و عالمرمز نه اولمش ده کندیلرینک بخارا سفر

لرینه دائر جزئی شیلر اولسون یادکار ایتما. مشلر در؟» دیه غایت تأسف ایلر و متاثر اولور ایدک. بخارا و عموماً ترکستان بزاره حتی اوی ایچمز دیه چک مرتبه ده مناسبتلیدر، بونلر بزم دین و اکثری ده دین وقان‌فاندرل شلمزدر. انسان کندی اوی ایچنده اولان خبرلرنی، اجنبیلردن ایشدر اولسه طبیعی، راحتسزلنور. خلاصه: کندی آرامزدن بخارا و ترکستانلره دائر برر سیاحت نامه نشر اولما. دیغی بیواک بر قصورلق حساب ایدلنور ایدی. شمدی شکرلر اولسون، اوشبو قصور. لقمزنگ، بو یرده اسمنی ذکر ایتدیگمز سیاحت نامه سببندن اوکی آلندی، مستشرقلر و فرنگ سیاحلری طرفندن نشر اولنمش اثرلردن استغنا حاصل ایده‌چک درجده الهزده بر سرمایه اولندی.

ظاهر افندی، ژولغه، بحر خزر و ترکمان تیمر یولی ایله «بخارا» غه قدر وارمش و آندن هم «سمرقند» شهرینه قدر کلوب یورمش. استاذ المحدثین و استاذ الاسلام اولان بخاری حضرتلرینک تر به لرینه هم زیارت ایلمش و سیاحت نامه‌سینه‌ده باشقه یرلرده اولنمیه چق صورتده نادر فائده‌لر درج ایتمشدر.

موسی افندی کوزندن کچوب، آننگ طرفندن تصحیح ایدلدیکی سببندن رساله‌نگ زینتی دخی بر قدر آرتمشدر. اوشبو جهندن موسی کبی بر خیرخواه قارنداشی اولدیغی

استفاده بر اثر اولدیغندن بر کون اینک
باصلوب چینه‌سی امید ایدلنور.



معلومات

قزان شهرنده « بیان الحق » اداره سی
طرفندن نشر اولنمش رسمی، تجاری، ادبی
بر مجموعه در. هر توری خلقلر ایچون کرکلی
بر اثر اولدیغندن کتبخانه‌لرده بولندررغه،
اوستال اوستلرنده طوتاررغه، سفر وقتلرنده
یاندہ یورتوررغه تیوشلی بر اصرافقه خزینه
سیدر. قزان شهرنده، بوکونه قدر بوونک
مثالنده فائده‌لی بر آدریس کالیندار (مجموعه) نشر
اولندیغی یوق ایدی. آلوررغه ومطالعه ایدررغه
توصیه ایدهمز. « بیان الحق » اداره‌سندہ ومشهور
کتا‌بچیلرده بولنور.

جهتدن هر نه قدر یاشلرکنده وفات ایتمش
ایسه‌ده ظاهر افندی حقیقت حالده بختیاردر.
بدبخت کیمسه شولدرکه کوز نورلر تیوگوب
وجمله فرستلر فی صرف ایدوب یازمش اثرلری،
نعمت قدری بیله‌ماز خلقلری طرفندن شدر
منر اولور وهیچ کیم طرفندن استفاده اید-
لمکسزین ضیاع بلاسینه اوغرار.

ظاهر افندی، اوشبو سیاحت نامه‌سینه بر
برندن چیتن اولان ایکی اسم ویر مشدر. بوونک
کبی او قولوررغه وهر طرفده نشر ایدلنوررغه
لایق اولان اثرلرنگ ینگل اسمده اولمه‌لری
مطلوبدر.

صادق افندی سیاحت نامه‌سی ده شایان



ایمال‌سی



روسیه‌ده ریاقسیه واسکی لک طرفدار لرینک
قوتلانوروی سببلی فینلانندیه مسئله‌سی قوزغا-
تلوب فینلانندیه‌نگ گنبرال کوپیرناطوری آلیا
شدریله ودوماده زاپروصلر یاصالا، فینلانندیه
خلقی‌نگ کوکارینه تشویش توشه باشلی.
بو مسئله حاضررغه اوزینی آز کورساته. لکن
ایشلر شویله کیده‌جک اولورسه آخری فینلانندیه
ایچون و آندنده بیگره‌ک روسیه‌نگ اوزی
ایچون ضررلی اولوق احتمالی یقیندر.

بو صوڭ وقتلرده روسیه‌ده قوزغالغان
مسئله‌لرنگ اڭ اهمیتلیسی « فینلانندیه مسئله-
سی » سانالسه کرک. بایتاق وقتلردن بیرلی
تورلی حاللررغه کروپ کیلگان فینلانندیه بو
صوڭ ییللرده یغشی‌غنه طنچلانهرق، یاوروپا
ده اڭ برنچی مرتبه اولوق اوزره خاتونلررغه
ده صایلاو صایلانوق حقو بیروب، عهومی، تیگز
طوغری ویاشرون صایلاو اصولیه ملت مجلسی
آچقان واشکه باشلاغان ایدی.

غ . دوما ايشلى . قاميسيه لرى كوب .
 لكن اشلگان نرسه لرى پسقوف يولينه كوپر
 صالحق ، ۋوسكريسينيه چركاوينه استاروسته
 قويمق ، تركستانك بوش برلرندن نالوغ
 آلمق ، بر ايكي پاراخود شركتلىرине خزينه دن
 ياردم بيرمك كى يك جزئى نرسه لر اولد
 يغندن ، خلق دومانك بارلغن يوقلغن كوب
 سيسزمى . عمومى اوقو كرتو مسئله سى حل
 ايتلورگه بيك يراق . ايچكى لكنى بتر مسئله
 سى مذاكره ايتله باشلاسه ده مطلوبچه حل
 ايتلوروى شهبه لى . خلقنك بتون طور مشنى
 اوزگارترك بر يولغه كرلماينچه بويله جزئى
 مسئله لرنگ هلندن روسيه نك سعادتنى كوتو
 چينندر . مسلمانلرده صوك وقلترده آز مانز
 حر كتنوب فر اقسيه گه معاونلر يبار واجتهادينه
 كرشسه لرده ايشلر آفرون بارا ، كشى آز ،
 اشلاوى قيين .

خارجده گى واقعه لرنگ اڭ مهى بالقان
 «يقين شرق» مسئله سيدر . يوز ييللرون بيرلى
 ياوروپا سياستنه تائير ايدوب كيلگان بو
 مسئله كيندكچه اونكونلاشه بارا .

بالقان مسئله سى قوزغالو برلن اصلاويان
 پوليتيقيچه چيلرى ، هر تورلى مينشيقوف وقومپا
 نيه لرى اصلاويان لرنك وعموم ياوروپا خريستيا
 نلرينك مليت حساريني قوزغانمق قصديله ،
 ئله نيندى مبالغه لر قوشوب تركيه دن وعالم
 اسلاميتدن بعث ايتارگه باشلاديلر . تركيه
 روسيه گه قارشو صوغشى اعلان ايدمك اتحاد
 اسلام فكرى طاراتيله باشلادى ، قفقاز قوزغاللا ،
 چيكلوب آدم مسخوسى بولورمز ، يوق اوزمز
 چيگامز ، چونكه بالقانده بزنگ قرداشلر
 اولان ۳۰۰ اصلاويانلر (بلغارلر ، صربلر)

مسكو دوژارانلرينك پادشاهغه : حاضر
 گى ادارهء مشروطه ومليت مجلسنى بتروب ،
 سامادير زاويه نى قايتارو مطلوب ايدىگنى آڭلا
 توب بيرگان آدره سلرينه قارشو ، پادشاهنك :
 بو بيرلگان نرسه لرنك كيرو آلمانپه چغن ،
 روسيه نى آرتقه طابا چيگررگه توگل ، بلكه
 آلغه طابا ايلترگه تيوش ايدىگن آيروم
 آچيق بيلدروب بيرگان جوابى قاره گروه
 دوژارانلرنك بورنلرن بيك نىق توشوردى .
 خلقغه آزى كوهى بر تسلى بولدى . شونك
 ايله برابر ، چن روسلر سايوزينك عمومى
 اسبيزدى بولوب ، آنده ، بر وقتلر حقانيت
 طرفدارى كورنگان ميتروپوليت آنطونى نك
 هم حكومتنك بيوك مامورى اولان پتر بورغ
 غرادوناچالينكى نك قاتناشولرى ، حكومتنى
 وحكومت مامورلرينى ، حاضرگى اداره ومليت
 مجلسنى بلچق لرغه باطروب حقارت ايتكان چن
 روسلر ايله قوچاقلاشوب اوبشولرى ، مينشيقوف
 نك نيچه آيلردن بيرلى ياصارغه قوتورتب
 كيلمش اولديغى «عموم روس مىلى
 اتفاقى» اسمنده بر اتفاقنك بالفعل ياصالورغه
 باشلانوب ، بوڭارغه روسيه نك اچنده وطشنگى
 بتون روس قومى نك قاتناشورغه دعوت
 ايديلوى ومقصدنده : روسيه نى ايناروديسلردن
 قوتقارمق ، طوغروسين ايتكان وقتده روسيه
 داخلىنده گى بتون ايناروديسلرنى روس قومندن
 يوطلمرق بولوروى استقبال ايچون سوينچلى
 حاللردن توگلدر . درست ، بوندى زور
 نتيجه چقباليه چق . لكن روسلرنكده ، اينارو
 ديسلرنكده علوم معارف ، مدنيت وانسانيت
 كه ياقنلاشور ايچون صرف ايديله جك قيمتلى
 وقتلرى مليت ودين نزالعلى ايله ضايع
 ايديله جكر .

یکارینی، روسلرنگ هم بیوک محرر لری تولستوی ننگ ۸۰ سنه لك یوبیلی یی ایچون حاضرلنه باشلاب قامینیت لری یاصادیغنی، غصبرینسکی ننگ تاتار ملتینه ایتکان خدمتی «سینکوویچ» ننگ پالاک ملتینه ایتکان خدمتندن بیوک اولدیغنی، اگر آندن بوندن طوغری کیلگان کشیلرگنه باغچه سرای غه دعا مجلسینه باروبده پکیلر، قلم لری، تاریلکه لری کبی بولا کلر ایله گنه اونکاریل چک اولسه تاتار ملتی ننگ صوگ زمانلرده دنیاغه چقغان اسمینه موافق توشمایه چکنی، اوزم ننگ خدمت قدری بیلورلک درجه گه یتشماو مزنی دنیاغه کورسانب، حقمزده گی حسن توجه لری یوغالتاچغیزنی و بناء علیه بو ملی بایرام غه چنلاب قاتناشور ایچون حاضر دانوک قزان، اورنبورغ، اوفای، ترویسکی کبی شهرلرده، قفقاز، قریم، سبر، ترکستان کبی تورلی طرفلرده مخصوص قامینیت لری یاصاب حاضرلنورگه تیوش ایدیکنی بیان ایتدیر.

بز اوز طرفمزدن بوفکرگه تامایل قوشیل مز وبر چاریک عسقل خدمتی دوست دشمن طرفندن تصدیق ایدامش اولان محترم اسماعیل بکنگ یوبیلی سینه آلدان حاضرلنوب مناسبجه اشتراک ایتونی ملی غزته لرمز ملتپرور ضیالیلرمز، قدر شناس علمامز اوزلرینه وظیفه بیلورلر امیدنده مز.

مصطفی کاهل پاشا

مصدره «اللواء» اسملی عربجه بیوک بر ملی غزته ننگ صاحبی و «الحزب الوطنی» اسملی سیاسی بر فرقه نکر رئیس مصطفی کاهل پاشا اوشبوسنه ینوار ننگ ۳۰ نده وفات ایتدیر.

بزی کوتوب طوره لری، آلایده بولسه غافل بولورغه یارامی، هیچ اونکارماینجه صوغشقه حاضرلنورگه کرک، دیه خلقتک فکرینی فیتقلی طورغان تورلی نرسه لری یازالر.

حقیقته ایسه ترکیه ده حاضرلنده یوق، عالم اسلامیتده قوزغالو وحرکتده یوق. بواشلرنگ بارسیده، «بوسنه هر سیک» مسلمانلرینی چیرلب چوقندر واوراملرده مسلمانچه غزته صانارغسه رخصت بیرمی طورغان آوستریا ایله، حریت و عدالت صور اوچیلرنی سبریه صحرالرنده چریته طورغان روسیه ننگ گویا «ماکیدونیا» خریستیانلرینه عدالت وحریت آلو قصدیله «آورو کشی» ننگ میراثنی بولارگه طریشلورند نغنه عبارتدر. شول قدر وارکه: آزیانک مجوش اقوامی اویغانمغه مغرور و متکبر یا اوروپاده بونی کوروب اوزینک استقبالی ایچون بر قدر اویغه قالمغه باشلامشدر.

ملی بایرام

محترم «ترجمان» غزته سینگ چغا باشلاوینه ۲۵ سنه طولدی. اوشبو سنه ۲ نچی مایده باغچه سرایده شونگ دعا مجلسی بولاچاقدر. شول دعا مجلسینه جدی صورتک اشتراک ایدهرک حقیقه «ملی بایرام» یاصارغه دعوت ایدوب محترم یوسف افندی آچورا اوغلی «وقت» غزته سینه گوزل بر مقاله یازدی. (نومر ۲۸۴). یوسف افندی بو مقاله سنده: پالاک ملتی ننگ اوز محرر لری «سینکوویچ» ننگ یوبیلی سینه بیوک بر تدارک و حاضرلک ایله اشتراک ایدهرک، وارشاوا یاننده، هر نرسه سی یتو، مکمل بر شاتو (Замокъ) آلوب ویرد.

اونار مگ آدم جبولمقده ایدی. «الواء» دن باشقه دخی کچنارده بیوک بر شرکت تاسیس ایدهرک کینه تخلیص وطن خدمتی ایچون فرانسزچه وانگلیزچه بر غزته نشرینه باشلا- میشدی. وفاتی ۳۴ یاشنده اولمشدر. وفاتی ایچون بتون مصر خلقی آغلامش وجنازه سنده ۳۰ مگدن آرتق آدم حاضر بولونمش همده دفنی کونده بتون مکتبلرده درس لر طوقتاتلوب اجرای ماتم ایدلمشدر.

جناب حقنک رحمت

ابدیه سینه مظهر اولسون.

مرحوم مکمل صورتده شرق وغرب تربیه سی کورمش، یاوروپاغه برچوق سیاحتلری ایله اوزینک افکار و فضائل علمیه سنی تزیین و تزیید ایتمش، خطابت که فوق العاده ماهر، وطن و ملتی ایچون وجودینی فدا ایتارگه هر وقت حاضر ایدی، مقصدی مصرنی انگلیزلر قولندن فوتقاروب، اوزینه مخصوص اداره مشروطه تاسیس ایتیک اولدیغندن بو خصوصه بیوک غیرت کوستر مشدر. یاوروپا پایتختلرینه باروب نطقلر سویلدیگی وقت خطبه سنی دگلامغه بشر



مراسد و مخابره

تاشکنده:

قصورلق کتورماز شرطی ایله اسلام شریعتی خاتون اوستنه خاتون آلورغه رخصت ویرمشدر. حتی تعدد زوجاتنی انکار ایتیک طوغروسنده افراط طرفینه میل ایتمش و اوزلریده بو کونگی مدنیتنک یوقاری صنفنده اولدقلرینی ظن ایلمش خرسقیمانلردن «مورمون» فرقه سی تعدد زوجاتنی جائز بلکه لازم کوررلر. غزته لر طرفندن مناسب کورلهادیکی شی، شریعتنک رخصتنی سو تصرف ایدوچیار حقنده اولور.

(اوچونچی نومبرده اولان مکتوبلرگه عائد)

«شورا»: برنجی نومبرده: «شهر آفندیگه ابن خلدوندن نقل ایتدیکی سوزنی بزر ابن خلدوندن تابا آلمادق» دیدش سسوز مزدن

غزته لر مسلمانلر نك ایکی خاتون آلقلرینی نا مناسب کوروب چوق شیلر یازالر. خاتونی آیلر ویلر ایله کسلمند (خسته) اولدیغی سببلی اوی خدمتلرینی و باشقه وظیفه لرینی اداء قیله آلماسه و بو سببدن ایری گناهغه توشارگه مجبور اوله چغنی بیلسه بو وقتدهده باشقه خاتون آللق مناسب اولمازمی؟ خصوصا بو کبی خسته خاتونلرینی مجرد خسته لگنی بهانه ایدوب آبروب بیارمکه انسانلغه موافق اش اولماسه کرک. بو طوغروده «شورا» ده جواب یازوگزنی راجیمز. «سید عمر بیگ خدایارخان اوغلی» «شورا»: دینی، اجتماعی، عمرانی حاللر جانبدنن مجبوریت اولدیغی وقت عاقله نظامنه

محيط ديگزينى اوتوب دنيانگ ايكنچى بر پوچماغينه باروب چغار، هالبوكه بر نيچه ميليون مونغول خلقى بر نيچه يوز ييل اچنده بر استينه آرقلى (سدچيني دن) چغا آلماير. معارف سايه سنده دركه، ياوروپاده بر اديب كامل اوچ دورت آي طريشوب بر حكايه يازسه بتون عمرى بويونچه فقير لك كورمايه چك درجه ده بايلىق طابا، هالبوكه استانبولده (اسلام عالمنده) بر علامه بي معادل بتون عمرى بو يونچه طريشوب يازغان كتابلرينك محصولى ايله ايكي اوچ ييل كيچنور لك فائده كوره آلمى. اسپانيوللر وقتيله دنيانك اك باي آلتون معر نلرينه مالك ايكن، معارفده اولان نقصانلرى سببلى قوللرنده بر نرسه قالمادى، انگليزلر، محصولى تيمور و كومردن عبارت بر هلكنده ياشادقلى حالده، معارفده اولان كماللرى سببلى ممتلر ينى دنيانك خزينه خانه سى حكيمينه كيتر ديلر. ذاتا بايلقنك سرمايه سى علم و معارف راحت و سعادتنك مايه سى كينه علم و معارف بر حالده معارفنك آله كيتووينى بايلىق آرتووندىن كوتيك آنانك فز دن طوغمه سينه انتظار ايتمك قىلندىن اولمازمى؟

واى اول خلقنك حالته كه بطالت توشا كينه اوزانوب غفلت اويقوسينه طالمشدر. غفلت ده قالغان خلقنك طوره جق يرى وحشت صحراسيدر. وحشت صحراسينك يتشدرگان نرسه سى مشقت زهريدر. بونك نتيجه سى ايشه البته اوكنچ وهلا كندر.

اوكنچ وهلا كندن بر كشيلى، بر جمعيتنى بر ملتنى قوتقاره طورغان يالگز بر نرسه واردر كه، اولده مجرد غيرت و معرفندر. عاقل ايسه ك بزه بويولده هيچ كيمدن آرتقه قالماسقه غيرت ايدلم؛ غيرت ايدلم كه بر ساعت اول بر آديم بولسه ده آله كنده لم!

مقصودم: «شيخ معرى اشعارى فوق الحد على درجه ده اولوب، بتون فلسفه اخلاق و اعتقاد هم افكار عالیه دن عبارت اولديغندن حتى بعض عالمرنك آنك ابياتنى شعر دن صايما مشلدر» مضموننده بر سوزنى نابا آلمادق، ديهك ايدى. يوقسه معرى شعرلرى حقنده، عربى شعرلر اسلوبنده دگل ديه عيب و تنزىل ايدوچيلر وارلغنى ابن خلدونده كوب دفعه لر كورمشيدك. موسى افندينك معرى كه طرفدارلق ايدوينه تعجب ايلمك، معرينك ديوانلرنى او قوديقندن حاصل اولمش فكرلرى سبب اولديغى و بوكا ايسه فريد و جدى يالگز بر استشهدا قىلندىن قوشلديغى، شهر افندينك «الاصلاح» ده يازمش مقاله سندن انگلاشلور اولسه، اولگى نومير شوراده اولان سوزمزنك بو ماده كه دائر قسمنى بزلر كير و قايتاروب آلدق.

ادبيات:

معارف

(مرحوم كمال بك دن)

معارف سايه سنده دركه، ياوروپاده هر كشى خلق و كيللرينك توزوگان نظاملرينه اطاعت ايتيه، هالبوكه آز ياده، خدای طرفندن يبارلسگان شريعتلر گده التفات ايتميلر.

معارف سايه سنده دركه، انگليزلر آزغنه بر عسكر ايله، دورت يوز ميليوندىن آرتق خلقى بولغان قطينك پايتختنه باروب كره لر. هالبوكه اول الوغ قطنى حكومتى كوچوك بر عاصيلر فرقه سينك اوستينه باررغه باطرق ايتيه آلمى.

معارف سايه سنده دركه، بر نيچه اوروپالى

اشعار

حیات

بوران بوران یاوا قار
 صوق جیللر ایسه در
 یراق یولدن کیله کروان قالا ایز
 همان یاوا یا با قار
 بتون یولنی کیسه در.

§

کیرا کلری بتمیدر
 کونی تونی حیانتک
 بیلنمیدر، چابوب قایا کیتنه بز!
 طنش بیتنه یتمیدر
 طوگوب قالا قاناتک.

ذرفی

قبرلکده

ای کوزم بو اویقویه طالمش فارنداشلرنی کور!
 توپراق آستونده یاتان قارتلرنی کور یاشلرنی کور!
 پویره بر باش اییان آرسلان آدملرنی کور!
 بونده فالوب ده یوغالمش اول ماتور قاشلرنی کور!
 بونده کیملر دو شمامش ده بونده کیملر قالماش؟
 بونده جانلردن سوکلو هم عزیز باشلرنی کور!
 پونلرک حال تیللری نه نرسه لر سویلر ایشت!
 پونلرک یازیلری سوز باشی بوتاشلرنی کور!
 ای «غریب!» کوزگی دقت ایله آچ بوتاشلره
 طبع ایدلمش آه وحسرتلرنی هم یاشلرنی کور!

« غریب »

قوياش ۵م صووق

(باشى ۳ نچى نوميرده)

آچولانغان «صووق باباي» شولاي آقريغنه، شولاي كشي اينانورلق قىلوب سويلدى كه، آنك سويله گان سوزلر ينه قارشى هيچ بر دليل كيتورمك ممكن توگل كى ايدى، تجربه سز ياش كشي بولسه «صووق باباينك» بو سوزلر ينه بردن اينانور ايدى، تجربه كورگان زورراق كشيده كوب يله سميجه گنه تيزراك قوياشدن كىلگان ضررلرغه قارشى بر بر نرسه اشراگه كرىشور ايدى. بونلرنى چىتىن دگلاب طور وچى «مدنى افندى»: «هى، بو صووق باباينى سوزدن طوقتاته آمازسك هم قوبوده يباروب بولماز، يوق يرگه بوشقه قوتكهنه صرف قىلورسك اما بو صووق باباينك ضررلرندن اوزمىنى صاقلامق ممكن، يبخشى نقى يورطلر سالورمز، طاش كومر، پار يا كه الكتريق ايله يورطلرنى يلىتورمز؛ چچكلر ايچون پارنيكلر ياصارمز، مدنيتنك يمشلرى بولغان ايشبو نرسه لى ياردمى ايله بز ده كى اوله نلر، گللر و باشقه نباتات اوسه رلر، چچكه آنارلر هم معارف، صنعت، تخنيكه، مانوفاكورا و باشقه نرسه لى ترقى ايدرلر، آلغه كيتارلر، هم انسانلرنك عقللرى ترقى ايدوب آنلرنك كراك لىده كوبابوى شولاي ايدوب انسانلرنك قوتى آرتور دهاسى آرتور» دىر ايدى.

اما قوياشك فكرى ايسه بتونلاي باشقه، «صووق باباي» ايله بولسون ياخود «مدنى افندى» ايله بولسون كوب سويله شوب سوز كوره شدر ونىده قوياش ياراتمى هم آلاي اوزاق سويله شورگه آنك وقتىده يوقدر.

«صووق باباي» نك سويله گان سوزلر يده هم آنك قارا كشى تون بويينه اشلىگان اشلىرىده قوياشنك بيك كىفنى آلدى مدنى افندينكده اوزينك بتون علمىنى، بتون قوتىنى، بتون اوزينك استعدادىنى قوياش ايله برلسكده هم قوياش بارغان يولده صرف ايتيميجه بلكه بتونلاي آنك عكسىنه اولارق قوياشنك يلىسى هم بتون عالمىنى ياقتورتوب، يلىتوب بتون عالمىنى راحتلندرگان بر كونده هيچ كىرەكلرى بولمىغان نقى يورتلر و باشقه نرسه لى اويلا رغه صرف ايتكلىنه ده قوياشنك بر آز كىفى كىتىدى. بوندىن صووك قوياش اوز اوزىنه شولاي اويلا ب توردى. «يه ايندى بر نرسه ده اشلىر حال يوق، بنم و قتم الى كىلوب يتكانى يوق، بنم و قتم تيزراك كىلسون ايچون يالگىز كويى بولسه ده همان اشلىرگه كراك، تىك ياتمازغه كراك، يلىتورغه ياقتورتورغه كراك، هيچ آريميجه چىكسز همان ياقتورتورغه كراك، بنم بوخده تىمدن بوه شىقتلرمدن نى چىغار، آنىسى بنم اشم توگل، فقط بنم ياقتىلقمىن قارا كشى، بنم يلىلقمىنده صووق بولمىغانلىقىنى بلەك بيك اهمىتى، بيك كراكدر. بوز واتىلوب بر موژيك صوغه باتقان ايمش، بو بنم قباحتم توگل، موندە بن عىبلى توگلمن، عىب موژيكنك اوزنده چونكه اول موژيك بوزنك نقى وقتلىرى اوتكانون بله طوروب نه ايچون بوز اوستىدىن كىتكەن، نى ايچون بوزغه تايانغان، بوزغه اينانغان. ينده بنم سببلى بر ميت چرى، صاصى باشلا غان ايمش، موندە ده بن عىبلى توگل، عىب شول ميتنك اوزنده در: نى ايچون اولى كويى دنياده طور مقجى بولغان، نى ايچون ترى جانلى كويى طور ماغان دنياده، جانلى ترى

قوياش ايله «صوق» باباي آراسندهغى دشمنلق بيك ايسكى زمانلردنبرو كيلدر. قوياشنىڭ قونلپلىكى آب آچىق كورينوب طورسده «صوق» هيچ انصافقه كيلمى. بالعكس يلدن يلغه سوزگه اوستاروب قوياشدن آرتقلىغى بولماسده آنك بىرلر بىر درجهده ايكانلىگىنى اثبات ايتارگه طريشهدر. حقيقه: كوز الى اوتنده يتمگان لىكن «صوق» باباي كيلوب يتكن همده قوياشقه فارشى شولاي سويلى باشلادى: «ياز كوني سن بنى يگدىڭ، بوكاردن حقيقت سنىڭ طرفىگده اولدىغى كورنيدىر. مونه قش كيلور، سن اوزىڭنىڭ وقتىگده فوتلى كوچلى بولغان شىكىلى بندى اوز وقتىگده فوتلى بولورمن. سن جاي كوني پادشاه بولوب طوراسىڭ بن ايسه قش كوني پادشاهلىق قىلام، بىزنىڭ ايكيمىزنىڭ حقوقىمىز (پراوالرمىز) بىر، دنيا ايچون بىز ايكيمىزده كىرا كىمىز، شولاي بولغاچ بىزگه بولاي تالاشوب طورو يارامى، كىل شول تالاشودن تارتىشودن طوقتايق، هر بىر بىز اوز وقتىمىزنى، اوز اورنىمىزنى بىلورگه تىوش: بىن قش كوني پادشاهلىق قىلىم، سن جاي كوني، فقط كىشى ايشينه فاتىشماو شرطيله» .

بو يردى قوياش صبر ايدوب طور آلمايدى، صبرى بتدى: معلومدر كه، قوياشدهده تابلار باردر، اولده تاب تازا توگلدىر. «صوق» نىڭ بو قدر فارشلىغى بىك آچووى كيلوب قوياش «صوق» شولاي جواب بىردى: «حقيقه كىشى ايشينه قاتوشورغى كرا كىمى، بىن هم اعتقاد شولاي، هم اعتقادمچى اش اىلىم، اما سن بو قاعدىنى توتىمىسىڭمىز توگلىحتى اوزىڭنىڭ صوقلىق اىلىرىڭ ايچون بىن بىر دم صوراب اوزگه اوزىڭ كىرى سويلىسىڭ. اما بىن اشم حقىده ايسه

كشىگه بىنم يىلىقىمىڭ تاثيرى بتونلاي باشقه در، يعنى ترى كشىنىڭ حياتىنه بىنم يىلىقم يىنه حيات اوستى، قوت بىرهدر...»

اوزىنىڭ فكرلرىنى «صوق باباي» غى بىلدىمىچى قوياش شولاي اويلاپ طوردى، طور ديدى، طاوشسىز، آقريغىنه وقار ايله گنه «صوق باباي» غى فارشى كوتەريله باشلادى. قوياش يوقارى كوتەريلىگان صايون صوق باباي «دن يراق كىتوب»، «صوق باباي» ايسه همان ضعيفلنه، ضعيفلنه، نهايت بتونلاي بتدى، ازىده قالمادى. آنك قول آستىده بولغانلردن ايك اول يلغىلر آكا خىانت ايتدىلر. بو يلغىلرغى اول اوزىده بىك اينانوب بىنى ايتدى. بو يلغىلرنىڭ آرقى شىكىللىرىنى بىر مەك ايچون توردى، بووالر ياصاب «صوق» بابايغى كشىلر نه قدر ياردم ايتسەلر ده بىرىنىڭ ده فائىدىسى بولمادى، چونكه يلغىلر نچك بولسەده اوزلرىنه آقىمى حقىنى آلدىلر، بونلر قش كوندى طشدىن قاراغانده طنج كىنى كورينسەلر ده لىكن ايچىده هيچ طوقتامى همان قش بويى آغوب ياتقان ايدىلر .

«صوق» بابايغى اطاعتنى اڭ كىوب كورگانلردىر. آغونىڭ نى ايكانىنى بىلىمى طور غان كوللر بولدى. اما اوزلرىنى اونوتور درجهده «صوق» بابايغى اطاعت ايتكانلردىر جىبولوب ياتقان قار كىساكلىرى ايدى، بونلر اوزلرىنىڭ راحتى ايچون اندىر قانولرندى طنج كشىگه كورنىمى طورغان بىرلرنى انتخاب قىلوب، اونكان يلدىن قالغان هم آنك بىرلر دوست بولغان تىرىسىڭ صاقلاوندى بتون اسسى جاي بويىنه اوزلرىنىڭ صالقون هم مع الناسنى پچراق صحرا صفتلرىنى بوغالتمايدىلر.

بولور يكار ؛ وسوسه ، آلداو ايله اوز طرفكه
آودارغان همده هر نرسه نى اوتروب هلاك
ايتوب بترگان بوز ايله فار ، ينه بنم طرفيمه
چيغوب هر نرسه گه جان ، بخت بيره طورغان
طاشولرغە ايلنورلر .

شولاي ايتوب قوياش سويلاپ طوقنادى .
صووق باباي آچووندى نى اشلر گه ده بلمى ،
اوزينك دشمانينه قارشى طورر ايچون بار قو
تينى جيه ايدى .

قوياش ايله صووق نك نزاغلر ينى طكلاپ ،
نزاغك آخرى نى بولغان ينى كوتوب طورغان
مدنى افنديگه قوياشك سوزلرى شول قدر نك
تاءثير ايتدى ، اول نچك بولسه ده بو اوز
سوزلى كيرى «صووقنى» يكار گه قرار بيردى
واشلىرده نيز بتسون ايچون «صووقنى» بر
يولى طوكدروب هلاك ايتار گه قرار بيردى .
لكن بوندى نى چبقدى ؟ مدنى افندى صووقنى
طوكدرو ايچون شولوق صووقدن صووق
آلا ايدى ، صووق ايسه بو اشدىن بيك شاد
بيك ممنون بولدى ينده اشلىرنك بولاي ايلانوب
كيتوونده صووق ايچون ايكنچى بر فائده
دخى بار ايدى ، چونكه آنك دشمانى صووقغه
قارشى صووقنى قورال ايتكچ صووق ايچون ايلانوب
بيك ضررلى بولغان يلىدن البته كوچى يتكان
قدر قاچا ايدى يراق بولورغە طريشه ايدى .
شولاي ايتوب قوياش ينه يالغز قالدى ،
صووق ايله ينه يالغز صوغشورغە طوغرى
كيلوب ككچكنه بر اولندن باشلاپ فكر
سز مدنى افنديگه قدر هر نرسه گه اوزينك
شقالى ، حيات بيره طورغان يليس ينى تاراتوب
شول يول ايله صووقنى يكمچى بولوب قالدى .
ع . ع .

سنگ فكر ك بتونلاى خطادر ، چونكه بنم اشلم
ياز كوئى ، جاي كوئى گنه بولمچه بلكه دنيا
يار ايتيلغاندىن بيرلى يلكك هر وقتنده ده بر
ساعتكنه بولسه ده توقتاب طور ميدر . بير يوزنده
بولغان هر نرسه نك تريكينه سبب بولغان بنم يليلغم
بنم فوتم قش كونارنده آب آچيق كورنى
ايمش ، كورنيسون ، ضرر يوق الله تعالى نك
هر نرسه گه حيات بيره طورغان بو اوچقونى
بر وقتلرغە قدر سيز يلى طور ايمش ، ضرر
يوق . آنك بر آز وقت كورنى طورغاندىن
اول بتونلاى بتدى ، يوقدر ، بتون دنياى خد
متچيلريم ايله بن اداره قيلم ، دنيا آندىن
باشقه ده طورادر ديب اويلارغە يارامى ، نچك
كنه بولسه ده دنيا نك تريكلكى بنم يليلغم ايله
در ، لكىن اول سنگ كوزك شيكلكلى يقيند نغنه
كوره طورغان كوزلر گه كورنيدر . قش كونلر
نده قارسن ، استيبلرده دنياى صورته ده بولا :
بتون يرى قابلاپ ياتقان قاردن باشقه بر نرسه
كورنى ، ترى نرسه لرنك همه سى صووقلقدن
طوكلار ، لكىن شولاي بولسه ده شول ترى
نرسه لر ايله اوچراشوب نى برله ترى بولوب
طورغانلقلر ينى صوراشك ، آنلر صاف وجد
نلرندن بنم ايله بنم يليلغم ايله ترى بولوب
طوردقلر ينى سويلرلر ؛ مين آنلرنك ايچينه
يليلق كرتوب قالدردم شول يليلق ايله
آنلر نى سنگ مهلك بولغان تاثير كدن ، سنگ
يارد مچبار ككك ظلمندن صاقليم .

زور قايعيدر كه ، سن صووقلوق ايله كوب
يلىنى كوب حياتنى هلاك ايتكك ، فقط بر
كون ياز بولور ، بلى ايله صووق قارا قارشى
كيلورلر شول وقتده البته بنم يليلغم غالب



«مدرسه حسینیہ»

دین عالمگیری یتشدر رایچون دیه بوندن بر قاچ بیلرر مقدم اورنبورغ شهرنده احمد بای الحسینی طرفندن ۶نچی مسجد حضورنده دینی بر مدرسه آلمشیدی. باشقه ملتزنگ دینی مدرسه لرننگ لازم قدر فن او فولدیغنی اعتبارغه آلوب، احمد بای اوشبو دینی مدرسه سیننه علوم اسلامیه گه مقدمه اولان فنلرنی هم کرتوب مخصوص معلمار قویدی. صنفلرغه آیرلمش شاگردلر ایچون مدرسه بناسی تارلق ایتدیکندن احمد بای یکنیدن ایکنچی بر بناصالدردی و کندیسی وفات ایدن کونلرده شاگردلر ودرسلر یکنی بناغه کوچرلمش لر ایدی. اوج قاتلی اولان اوشبوتاش بنا اورنبورغ شهرنده بیزاقوفسکی اورام ایله تاراغوی پیر بیولقه پوچماغنده بوی ۸۳ و آرقلیسی ۲۷ آرشیندر. ۱۹۰۵نچی ییل باشلانوب، ۱۹۰۶نچی ییل بناسی تمام اولدی همده شول ییل، ایچنه کرلیدی. مدرسه الکتربق ایله یاقتورنلوب، قاینار صو ایله یلو تولندهر (ژوداوا ای آتابلینیه). خالص بناسی ایچون دفتر موجبنچه ۹۷ مک

صوم مصرف طو
تلمشدر. مدرسه ده
اوقولا طورغان
فنلر: لسان ترکی،
خط و املا، قران
تجوید ایله، لسان
عربی، لسان
روسی، لسان
فارسی، اخلاق
حساب، جغرافیا،
بلاغت عربیه،
ادبیات ترکیه،
تاریخ، هندسه، علم
حیوانات، حفظ
صحت، حکمت
طبیعه، کیمیا،
منطق، کلام، فقه،
اصول فقه، حدیث،



« اورنبورغده مدرسه حسینیہ »

سیرالنبی، علم فرائض علم، تفسیر قرآن، اصول تعلیم. اوشبو ۱۹۰۷-۱۹۰۸نچی تحصیل ییلنده مدرسه ده شاگردلر: لیلی ۶۰ عدد و نهاری ۱۵۰ عدد اولوب، جمهسی ۳۱۰ عدددر. اسلامچه درسلر ایچون ۱۱ و روسچه درسلر ایچون ۳ معلم اولوب، ۱ مدیر و ۱ مدیر معاونی، ۲ مبصر ۱ کاتب و بونلردن باشقه ۱۲ خادمی واردر. مدرسه ننگ رسمی قبل طرفی اولان پوچماق دن آلتوب، یوفاری قات و مناره آستونده اولان بولمه سی مسجد شریف اولوب، مناره آستونک اولان ترزه محراب اورنیدر. آست قاتنده ابتدائی صنفلر ایچون مخصوص درس بولمه لری، آسخانه لر، آشاور ایچو بولمه لری خادملر ایچون مخصوص اورنلر بولنور. ایکنچی قاتده رشدی و اعدادی صنفلر ایچون درسخانه لر، مدرسه ننگ کتبخانه سی، کانسلا ریسه سی، معلملر گه مخصوص بولمه و اوست قاتنده مسجد شریف، اویقوبولمه لری بولنور. احمد بای و اوشبو مدرسه حقتک بر وقت ایله «شورا» ده مفصل معلومات ویرلور.

لطائف

♦♦ تاياغى پك اوزون بولدىغى سببلى احمقلىردن بزيىسى يوغارى باشندن كيسوب تاشلامش .
بوتى كوروب طوروچى بر آدم : «اي دوست تايافنگ انك زينتلى وقدرلى يرينى كيسدك ،
توبان باشندن كيسارگه كرك ايدى» ديديكندە
احمق دە: « آنك توبان باشى توگل بلكه يوقارى
باشى اوزايوب طورە در ايدى ، شونك ايچون
يوقارى باشنى كيسارگه لزوم بولدى!» ديمش .

نوعه

قورمسقه اوياسنى نيچوك بتررگه

چالو وپچانلىكلردە قورمسقه اويالرى بردن
نه قدر اورنلرنى آلوب طوررلر وايكنچيسدن
پچان چابقان وقتلردە قيونلقلرى واردر . شونك
ايچون پچانلك وچابو اورنلرنده قورمسقه اويالرى
بولندرمازغە تيوشلى . قورمسقه اويالرنى بتررگه
طريقى اوشبودر : قورمسقه اوياسى تونگاگنى
كيسكچ ياكە ياسنوب ايله كيسوب آلورغە دە
اورنينه باشقه يردن قوباروب كتوروب يرى
وتاملرلى ايله اولن اوطورتورغە تيوشلى . كيسوب
آلنغان تونكاك اگرده آشلق اوسدرله طورغان
يرلرگه تيرس گه قوشوب تاراتلور اولسه
غايته فائدهلى بولور . قورمسقه اوياسى پك
زور اولسه اوستنه دارى سببوب يراقدن طوروب
اوت سالوب توزدرتالر .

قوياشنك صوونوى .

فن اهللرينك تحقيقاتنه كوره قوياش كيتكان
صاين صوونا وشول سببلى قطرى (اورتەسندن

♦♦ جمعه كوندە صده قە فضيلتى حقندە
سويلامش وعظنى ايشدوب طوروچى برساران
باي : « بو وعظ كوكلمه تلنچيك محبتنى صالحى!
دېمشدر .

♦♦ بر كيمسه اوزينك دوستى كلديكن
ترزە دن كوروب ، خدمتچيسنى «افندمز ايودە
يوق ، كوبدن چيقوب كتكان ايدى» ديسە
چيقاروب آيتدرمشدر . كلوچى ايسە : « ترزە
دن باشنى كوروب ، اويودە در ظن ايتيشيدم ،
مگرده ظنم ياكلش ايمش افندك باشنى
اويونده اونتوب قالدروب چيقمش ايمش!
ديه بورلوب ، فايروب كيتمشدر .

♦♦ بر كيمسه اوزينك خاتونينه : « بوكون
باشنك خدمتى پك كوب اولدى!» ديديكندە
خاتونى : « برر غزته ايچون مقاله حاضرلكمى ؟ »
ديمش . مذكور كيمسه : « يوق ، بازارغە چيقوب
يارالق فس ايزلب يوردم ، يوزدن آرتق فس
كيوب قارادم » ديمش .

♦♦ ماعمورلردن برينه : « بوميدالنى نه كبنى
خدمت برابرينه ويرديلر!» ديديكندە پريد
سيداتيلنك پچانلرينى چابدروب ، آشلقلرنى
اوردغانم ايچون!» ديمش

♦♦ بر معلم جغرافيه درسندن امتحان ايتديكى
وقتندە « اوشبو قزان شهرندن مسقواغە قايسى
اورنلردن وارلور ؟ » ديه سوال ويرديكندە
شا كرد : « تيمر يول آرباسينه بر كروب اوطور
ساك ، ياكلشمى بارادر ، آنك اورنلرينى بيلورگه
لزوم يوق!» ديمش .

تیشکانده گی قالنلغی) کیمی بارا. یا صالحان حسابلر
غه بنا: قویاشنک قطری ۱۴ ییلده بر چاقروم
چاماسنده کیمیدر. ۴ ماڭ ییلدن صوڭ ۳۰۰
چاقروم کیمورگه تیوش بولا. قویاشنک بتون
قالنلغی بر میلیون دورت یوز ماڭ چاقروم
اولدیغندن، قویاشنک یوقاریده مذکور روشده
کیموینی عادی کوز ایله دگل، بلکه نچکسه
آلتلر ایله مشاهده ایتوویده پک مشکلدیر.

شونک ایله برابر، فوق العاده کوب اوزون
مدتلر اچنک قویاشنک بوصونووی دوام ایتیرک
آخرنک بر کون آنک حرارتی عالم شمس ده گی
مخلوقاتنک یاشاوینه یتارک درجه ده قالماز،
شول سببلی حیات بتار. شولای ایدوب فن
نقطه نظرندنده دنیانک آخیرینی کوته لیر.

آی وتیل طوتلغو

آینک پر یوزنده گی دگزلرگه و باشقه
نرسه لرگه زور نأثیری بارلغی معلومدر.
لکن، سویلگانده تیلی طوتلوغا طورغان کشی
گه ده اثری بارلغی، کوب کشیگه معلوم توگلدیر،
سویلگانده تیلی طوتلوغا طورغان کشینک
طوتلوغووی آی نڭ نوری آرتقان و طولوب
یاقتورغان وقتلرده قوتلاندیگی و آی کیموب
نوری آزیغان وقتلرده آزیایغی تجربه لیر ایله
قطعی صورتده ثابت اولمش ایسه ده، فوق
العاده عجیب اولان بو حادثه نڭ سببلی آکلی
آلماینچه فن اهللری حیرتده قالالیر. البته بر
وقت کشف اولنور.

اومارتا آصراغوچیلر نڭ دقتنه :

اومارتاده ایل، انکاسز قالسه، جای کور-
نلرده بونک ضرری کوب بولمای یاگی
انکانی قورتلر اوزلری باصوب چقارالیر. ایندی
یاز و کوز کونلرندده بولسه بو اومارتا ایلی

بتوینک باشیدر. ایک یخشی سی بو ایلی نی
بتودن قوتقارر ایچون حاضر (زاپاس) انکانی
بیرو تیوشدر، اگرده حاضر انکابولماسه دائم
اومارتا باغچه لرندده بولا طورغان نرسه بر
کیساک تروتنه بیررگه تیوشدر. آناردنده
انکا چقارولری تیز بولور توسلی بولماغانده
حاضرگه کوکای صالحان بر کیساک بال کرهزی
بیرلسه، شوناردن قورتلر اوزلری انکا چقار
لر، ایله بتودن قوتلوب کوبایه باشلار.

تروتنی بولمای هم انکا چقارولریده امیدلی
بولماغانده بو یتیم قالغان ایلین بتورماس ایچون
باشقه کوبرک آیوره طورغان ایلگه قوشارغه تیوشدر.
قورت ایلی نڭ بتون چقونی تئلاگان
کشیلرگه اوچ یاشدن اوزغان انکانی قشغه
قالدوروغه یاراماغانی کبی قش چقانندن صوڭ
هر اومارتانی اوزینک اوتکان جای طورغان اورنینه
اوتورنوب اورنی آلماشدر مارغه تیوشلیدر.

♦♦ اوتمش بیلوفات اولان اسوچ (شویتسه)
پادشاهی اولان اوسقار ایکنچی، عالم پادشاهلردن
ایدی. عمرینک کوبسنی علم اهللری صحبتده
وعلم بولنده اجتهاد ایدوب کچر مشدر. سویلامش
شعرلری، یازمش رومان و حکایتلری و فنی
اثرلری کوبدر. بر قدر ییللر مقدم، اسلامدن
مقدم اولان عربلر نڭ تاریخلرنی یازارغه علمانی
تکلیف ایتدی. کتاب خیالی فلان اولمای، آوروپا
عالملری طرفندن یازلمش فنی اثرلر قبیلندن
جدی صورتده یازلمه سنی آرزو ایتمشیدى.
عالملر بر چوق اثرلر ترتیب ایدوب، کندیسنه
ویردیلر ایسه ده هیچ برینه قناعست ایتمادی،
شویله ایسه ده کتابلر نڭ هر برنی اوزی اوقوب
چیقدی و هر برنی باصدرر ایچون آقچه ویردی.

ناشرلری: محمد شاکر و محمد ذاکر رامییفلر.

محرری: رضا الدین بن فخر الدین.